
Treball Final de Grau

**EL PARLAR DELS VELS O LA DESAPARICIÓ
DEL DIALECTE GIRONÍ A CAUSA DE
L'ESTANDARDITZACIÓ CONTEMPORÀNIA**

Lloveras Miralles, Zaida

Curs 2022/2023

Tutor: Francesc Feliu Torrent

Grau en Llengua i Literatura Catalanes

Universitat de Girona - Facultat de Lletres

Resum

Aquest treball intenta avaluar quin ha sigut l'impacte de la interferència lingüística del català estàndard sobre el català central, en conseqüència dels darrers quaranta anys en què s'han dut a terme polítiques de normativització de la llengua. S'estudiarà aquest aspecte a partir de la transcripció d'una conversa amb una persona gran, de la qual s'extreuran els fenòmens més importants i destacats, per tal de descobrir si realment hi ha hagut una pèrdua important de trets propis del dialecte gironí. L'objectiu de l'estudi és, per tant, intentar veure fins a quin punt la interferència de l'estàndard ha afectat la diversitat autòctona en les formes gramaticals o en les realitzacions fonètiques, i la riquesa del nostre vocabulari i expressions. Tot això es farà, però, a partir de la meva condició com a parlant i, en conseqüència, es compararà el parlar de la Rosa, el meu subjecte d'investigació, al meu propi.

Paraules clau: interferència, català estàndard, català central, canvi lingüístic, fenòmens dialectals, castellanismes

Abstract

This work attempts to assess the impact of standard Catalan language interference on central Catalan, as a result of the last forty years of language normativization policies. This aspect will be studied from the transcription of a conversation with an elderly person, from which the most important and outstanding phenomena will be extracted, in order to discover whether there has actually been a significant loss of typical traits of the Girona dialect. The aim of the study is therefore to try to see to what extent interference from the standard has affected indigenous diversity in grammatical forms or phonetic realizations, and the richness of our vocabulary and expressions. All of this will be done, but, as a speaker, I will compare the speech on Rosa, my research subject, to my own.

Key words: interference, standard Catalan, central Catalan, linguistic change, dialectal phenomena, Castilianisms

Taula de continguts

1. Introducció: una conversa amb la Rosa	2
2. Metodologia	5
3. Criteris de transcripció	10
4. Estudi de la llengua	13
4.1. Trets foneticomorfològics generals	13
4.2. Trets relatius a les formes verbals	25
4.3. Vocabulari i expressions	29
4.3.1. Vocabulari	30
4.3.2. Expressions i altres	36
4.4. Castellanismes	40
4.4.1. Apareixen al DCVB	41
4.4.2. No apareixen al DCVB	45
5. Conclusions	49
6. Bibliografia i webgrafia	52
7. Annex: transcripció de la conversa amb la Rosa	53

1. Introducció: una conversa amb la Rosa

Si mirem la llengua catalana de manera històrica, el que s'ha produït els últims quaranta anys (des de finals del franquisme fins ara) és quelcom important. Malgrat les restriccions i l'obstaculització que s'ha trobat el català, s'ha pogut fer una política d'estandardització i d'imposició d'uns models de llengua correcta. Es podria dir, doncs, que s'ha produït la generalització d'un català correcte, l'estàndard o neutre, que ha penetrat en la població i la societat.

A partir dels anys trenta, en l'època de la República, Fabra va culminar la codificació del català, es van fer gramàtiques, curssets, etc. Es van fer moltíssims avenços fins a l'any 36, però després aquest procés es va estroncar. Fabra va fer una obra crucial, però el català normatiu només va arribar als cercles més intel·lectuals, la gent no el parlava (en part, també, perquè el català normatiu estava pensat sobretot per a escriure). La llengua habitual, en aquell moment, no estava interferida pel català estàndard, però ara sí que ha passat.

Com a filòloga catalana, en aquest treball em proposo intentar avaluar quin ha sigut l'impacte d'aquesta interferència en la llengua que parlem avui. Tal com sabem, la llengua parlada té varietats i, en molts casos, la gent té clara la diferència entre el seu dialecte i el català estàndard i hi poden establir una separació. A les zones amb un dialecte més marcat, la diferència entre el català del lloc i el català formal ha existit des de sempre, cosa que ha permès que es preservessin més, en certa manera, de les varietats dialectals.

Ara bé, el fet que Fabra partís, en la seva codificació, de les varietats anomenades «centrals» ha fet que els parlants d'aquestes àrees, d'una manera no gaire subtil, identifiquin el català de Fabra amb el català central, entenent que aquest darrer és el més correcte. Això ha provocat, però, que la consciència que tenen a molts llocs sobre la diferència entre la varietat dialectal pròpia i el registre estàndard o normatiu no sigui present entre els parlants del català central. Tota la zona que, aparentment, té el privilegi de ser la base dialectal del català estàndard, ha perdut de forma molt accelerada els trets que caracteritzaven les seves varietats, no ha parat compte en la preservació dels seus trets característics. Els parlants del català central, doncs, ens hem autocensurat i autocorregit, sovint de forma inconscient, i hem acusat d'una manera més intensa l'impacte de l'estandardització.

Ser conscient d'això em fa reflexionar sobre el català que jo mateixa parlo, i també les persones del meu voltant. A la zona de Girona ens adonem que hi ha algunes paraules i fenòmens que són els nostres propis, però n'hi ha molt pocs. Aquest mateix tipus de cabals lingüístics en altres llocs de Catalunya són molt més rics, ja que hi ha una consciència que l'estàndard és el registre més correcte i el que s'ha d'utilitzar en les situacions formals, en canvi en les situacions més quotidianes usen els dialectes.

Com que els parlants del català central ens hem cregut que parlàvem malament i ens hem corregit els trets propis, durant aquests quaranta anys hi ha hagut una pèrdua molt gran de trets que no eren coincidents amb el català estàndard. Actualment, però, algun d'aquests trets es recupera com una petita marca d'identitat territorial o de moda.

Partint de la visió que les llengües no són una cosa uniforme, sinó que dins d'una llengua hi ha moltes llengües, treballaré com, al català central, la interferència ha sigut més radical que en altres varietats dialectals. El meu objectiu és intentar veure fins a quin punt ha afectat aquesta interferència la diversitat autòctona en les formes gramaticals o en les realitzacions fonètiques, i la riquesa del nostre vocabulari i expressions. Això ho faré a través del model d'algú que encara és viu i que parla diferent de com parlem actualment, és a dir, a través del testimoni d'una persona gran que no s'ha vist tan afectada per la interferència.

Aquest testimoni serà la Rosa, una dona de vuitanta quatre anys i veïna de Cassà de la Selva. La idea és seure amb ella una estona, fer-la parlar i fixar-me en els trets característics de la seva llengua genuïna. A partir d'aquesta conversa en faré una transcripció, d'on podré extreure tots aquells fenòmens que cregui que han desaparegut o canviat per efecte de la interferència lingüística del català estàndard. Tot això ho faré sense que ella sàpiga que l'important de la nostra conversa seran les paraules i les formes que utilitzi, ja que sinó la prova es veuria compromesa. Ella, en canvi, es pensarà que em vull informar de com era la vida a Cassà de la Selva quan ella era jove.

Així doncs, el meu treball consta d'una transcripció, de l'explicació dels criteris que he seguit per dur-la a terme, d'un buidatge lingüístic de tots aquells trets que surten de la meva normalitat de catalanoparlant jove i d'una classificació d'aquests trets que avui en dia s'han extingit en els parlants dels joves de Cassà de la Selva, el meu poble. És a dir que, a partir de la meva condició de parlant de la mateixa població que la Rosa, em faré servir per veure les diferències que hi ha entre ella i jo, creant així un fil connector entre el català que

era i el català que és, abans i després de l'estandardització efectiva i la consegüent interferència lingüística.

2. Metodologia

De seguida que vaig decidir la temàtica del meu treball, vaig tenir clar que volia dur-lo a terme tenint una conversa amb una persona gran del meu poble i comparant els seus trets lingüístics amb els meus. La meva decisió va ser bastant definitiva perquè és clar que una persona gran és qui pot mantenir més la llengua genuïna, és a dir, sense tantes interferències com són presents en els joves. Això és així per diferents qüestions relacionades amb l'edat, ja que les seves formes de vida són diferents, antigues, i hi ha cert vocabulari que s'associa a això, o també tota la qüestió que les persones grans van ser, en general, poc escolaritzades i en cap cas escolaritzades en català, per la qual cosa el català que parlen prové de la seva interacció familiar i veïnal, no del que l'escola els va inculcar. D'altra banda, vaig decidir comparar-ho amb mi mateixa perquè jo només puc parlar per mi. En aquest treball és molt difícil poder generalitzar, gairebé impossible, ja que tothom viu varietats lingüístiques molt diferents. Així doncs, agafant-me a mi mateixa com a punt de referència, sé que estic parlant amb propietat i que no faig cap mena de suposicions. De manera que m'he centrat en dos tipus de parlars concrets, de persones concretes, per tal de fer que el meu treball sigui més rigorós.

Pel que fa a la manera d'evidenciar els canvis lingüístics, em vaig plantejar inicialment si no seria millor a partir de fonts escrites, més que des d'una font oral. Em refereixo a textos com ara dietaris o alguna altra mena d'escrits privats o informals. El problema d'aquest tipus de font és que els textos estan molt preparats, ja que al ser escrits també solen ser més formals i, per tant, perdria part del que vull intentar trobar amb aquest treball. Al final, doncs, em vaig decidir per fer-ho amb un recurs oral, tenint en compte diferents valoracions, com el fet que tots aquests trets que s'han anat perdent s'han mantingut molt més en l'oralitat que en l'escriptura (per qüestions de formalitat i prestigi de la llengua, com també perquè molts cops són fenòmens considerats col·loquialismes) i la gent que els hagués escrit no en sabia perquè no havien estat escolaritzats.

La qüestió és que quan fem història de la llengua i gramàtica històrica ens prenem la llicència de pensar que gràcies a la documentació de la llengua en textos escrits podem arribar a saber com es parlava en l'època en què es va escriure el document. Tot i això, ara sabem que la tradició escrita moltes vegades amaga una realitat que existeix en l'oralitat. Dins d'aquesta oralitat, encara, podríem distingir entre els textos llegits i els textos

col·loquials. Els primers són la pura projecció oral d'un text escrit i, pels motius que he dit anteriorment, no tenen valor lingüístic pel treball que jo em plantejo. Els segons, en canvi, poden ser preparats o espontanis: els preparats no ens interessen tant, perquè qui els emet ha pogut pensar quines coses ha de dir o no ha de dir (com seria el cas d'una argumentació, un monòleg còmic, una conferència, etc.); en canvi, els espontanis, aquells propis d'un ús de conversa, són els que ens poden reflectir més fidelment la llengua oral no mediatitzada i, per tant, s'ajusten a allò que necessito.

Així doncs, treballar a partir d'un enregistrament oral era la millor opció, ja que és la llengua que realment parla la gent. A banda d'això, la llengua oral, molts cops, no es veia adequada per poder ser escrita i per això, probablement, els fenòmens que jo analitzi no s'han escrit mai, només rauen en l'àmbit parlat i de la vida quotidiana. Crec, per tant, que els trets lingüístics han sobreviscut en la llengua oral perquè precisament corresponen al que parlava la gent. Quan va arribar el moment d'escriure, de seguida es va recórrer a una codificació i una normativa, però a l'hora de parlar la gent continuava fent-ho de la mateixa manera. Abans, escriure i parlar eren dues realitats molt diferents, no estaven tan barrejades com ara, i la gent n'era conscient. Aquest és un més dels motius pels quals he plantejat el meu treball a partir de la transcripció d'una conversa amb una persona que encara manté tots aquests trets presents en l'oralitat i absents en l'escriptura.

Després d'haver decidit això, em faltava trobar un subjecte d'investigació, la persona amb qui parlaria i de qui extrauria els fenòmens pel meu estudi. Sabia que volia que fos del meu poble, perquè així la comparació amb la meua manera de parlar fos encara més real i més fàcil de fer. No podia fer-ho amb les meves àvies perquè a una ja li costa molt seguir una conversa llarga i l'altra ha mirat molt la televisió i ha llegit moltes revistes, així que ja ha patit aquesta interferència lingüística. Així doncs, vaig preguntar-ho a les meves amigues i em vaig plantejar diferents opcions per veure quina seria la que m'aniria millor per fer el meu treball. Al final, vaig decidir parlar amb la Rosa, l'àvia d'una amiga meua, cassanenca de tota la vida i pagesa. Era una opció perfecta perquè, tot i que hagués estudiat fins als catorze anys, ella va viure als afores del poble durant molt temps i es va dedicar a la pagesia, així que la seva llengua era genuïna, que era la que a mi m'interessava.

Abans de la trobada, em vaig preparar unes preguntes per fer a la Rosa, sobretot fent referència al seu passat, intentant d'aquesta manera que posés la vista enrere i també ho fes la seva manera de parlar. La meua conversa amb ella va ser més complicada del que em

pensava, ja que molts cops canviava de tema i no acabava d'explicar-me tot allò que jo li preguntava. No només això, sinó que a vegades no recordava ni ella mateixa les paraules que volia utilitzar. Molts cops fins i tot s'autocorregia i intentava parlar bé perquè sabia que estava parlant amb mi, tot i que en cap moment li hagués dit que la conversa era per fer un treball lingüístic, sinó per recordar i saber com era la vida d'abans a Cassà de la Selva. Tot i aquests problemes, la nostra interacció va ser molt interessant i n'he pogut extreure moltes coses.

A partir d'aquí, el primer que vaig fer després de mantenir l'entrevista, va ser transcriure tota la conversa que vaig tenir amb la Rosa i intentar plantejar-me com formalitzar el meu treball, és a dir, decidir com agruparia tots els fenòmens que m'havia anat trobant. La tasca de la transcripció havia sigut molt llarga, perquè la conversa era molt extensa, i, encara que havia intentat seguir uns mètodes i criteris clars, el fet que trigués força setmanes a transcriure-ho tot va fer que comencés a tenir una mica de desordre amb totes aquelles coses que trobava interessants per comentar. Així doncs, vaig tornar-me a rellegir tota la transcripció per tal de decidir el mètode d'agrupament que buscava.

El que sí que tenia clar és que volia fer diferents categories per tal de separar tots els trets lingüístics i que volia ser tan concreta com fos possible. Així doncs, una primera divisió va ser aquesta: col·loquialismes, castellanismes, trets dialectals, expressions i vocabulari. Un cop vaig començar a separar-los, però, em vaig trobar amb què el meu plantejament no podia funcionar, ja que la línia entre el que són col·loquialismes i el que són trets dialectals és molt fina. En aquell moment, per mi, els col·loquialismes eren tot allò que ens podem trobar en una conversa qualsevol, que se surt de l'àmbit formal i que no es podria trobar escrit en cap document convencional. Aquesta definició de col·loquialisme, però, va anar perdent força, ja que em vaig adonar que la meva divisió era excessivament simplista, perquè la línia de la diferència entre col·loquialismes i trets dialectals era massa indefinida. Els trets dialectals són una cosa molt concreta de la qual no en sabia realment l'abast i, al final, no podia distingir entre si allò que documentava era un fenomen estrictament dialectal o un col·loquialisme com qualsevol altre. Veient a on m'estava portant tota aquesta confusió, em vaig adonar que separar-ho d'aquesta manera només feia perdre credibilitat al meu estudi, ja que no tenia la informació necessària.

Així doncs, vaig decidir presentar els grups d'una altra manera: trets foneticomorfològics generals, trets relatius a les formes verbals, castellanismes, expressions i

vocabulari. D'aquesta manera faig un estudi molt més neutre i específic de la llengua que documento a Cassà, sense pretendre un abast territorial més ample de la caracterització, vist que no puc parlar per tot el català central perquè no en tinc realment el coneixement. No podia pretendre dir que un tret lingüístic era propi del català central sense estar cent per cent segura que no ho deien també en algun altre lloc. Tot això té a veure amb quines són realment les dimensions dels dialectes, quines són les seves fronteres. Al final, aquests són com un conjunt de cercles on tot està englobat a dins i jo em situaria, simplement, dins un dels cercles més petits.

Convé insistir, doncs, que en comptes d'intentar classificar la major part dels fenòmens com a trets dialectals, parlaré de col·loquialismes, que són realment el que s'ha anat perdent. El català normatiu, que dona lloc a l'estàndard, no s'ha perdut, en canvi, el català col·loquial, format pels dialectes més particulars i petits, sí. Per tant, el fet de parlar de col·loquialisme és una estratègia per no generalitzar en allò que no es pot. Òbviament sí que hi ha fenòmens que estan molt estudiats i que sé que són trets dialectals propis, en aquests casos els tractaré com a tals, però són casos molt específics que he pogut documentar en altres estudis.

Tot i així, també cal tenir present l'existència del català estàndard oral, en el qual es basen, en principi, els models d'elocució dels mitjans de comunicació i d'altres plataformes. Els trets que jo recullo en el meu treball són justament els que s'aparten d'aquest estàndard oral. Per exemple: la no pronunciació de la «e» en el passatge «que indica» no em crida l'atenció, perquè és allò que ja està admès generalment en una producció oral estàndard; però la no pronunciació de la «-r» a «fe(r)-la», o tantes altres coses com aquesta, no forma part d'aquest model generalitzat i és allò en què jo em fixo. Aquest és el criteri que he tingut en compte, ja que part de les coses que es podrien considerar col·loquialisme són acceptades per tothom en l'àmbit oral i, per tant, ja no les compto com a fenomen que cal estudiar, perquè no les considero diferents al que jo parlo actualment.

La consideració d'alguns trets d'aquest registre oral col·loquial no estàndard com a castellanismes tampoc no és sempre del tot clara. El català i el castellà són llengües romàniques emparentades i amb interferències seculares: hi ha trets que el català no ha admès en la seva selecció normativa, i que segurament han persistit en el català col·loquial per la influència del castellà, però que podrien ser perfectament genuïns (com hi ha castellanismes efectius que, per les raons que siguin, han estat admesos en el català normatiu). De fet, hi ha

castellanismes aparents que resulta que no ho són, com *antes*. Tanmateix, he decidit mantenir el grup de *castellanismes* per mirar de representar quin és el pes de la penetració del castellà en la llengua de la gent poc instruïda.

Per acabar, doncs, veiem que la voluntat de trobar els trets lingüístics propis del català central m'ha provocat certs problemes, ja que se m'han posat al davant qüestions i aspectes que no m'havia plantejat i que podien arribar a canviar molt la direcció del treball. Tenint en compte tot això, he pres les decisions que considerava necessàries, les he explicat i, també gràcies a l'ajuda del meu tutor, he pogut continuar endavant aquest treball i fer l'estudi que hi ha a continuació.

3. Criteris de transcripció

Un dels problemes que se'm plantejaven a l'hora de fer la transcripció era de quina manera la podia fer, és a dir, quins criteris havia de seguir. Si intentava que fos molt fonètica seria pràcticament il·legible, motiu pel qual vaig decidir que només alteraria la forma escrita convencional en aquells casos en què la pronunciació documentada diferia de la que avui considerariem normal. És evident que molts trets fonètics de la pronunciació no es reflecteixen en l'escriptura convencional (com per exemple l'emudiment de les *r* finals), però allò que m'interessava emfatitzar són els trets de la pronunciació que avui no suposariem en una elocució col·loquial típica, perquè se surten de la norma considerada estàndard. Aquesta decisió va suposar anar apuntant tota l'estona quins criteris concrets havia seguit, en cada paraula o tipologia de fenomen, per tal de fer entendre als lectors d'aquest estudi les conclusions a les quals havia arribat.

En conseqüència, presento a continuació una llista dels criteris concrets que vaig anar seguint durant tota la transcripció i que vaig anar decidint a poc a poc, a mesura que avançava la tasca de transcripció:

- El so [ʃ] l'escric amb el dígraf *ix*, encara que la *i* no es pronuncii, ja que això és un hàbit general encara avui.
- Les [o] àtones les escric *o*, no *u*, tot i que fonèticament siguin així, perquè això també és propi en la pronunciació actual.
- La neutra l'escric amb *e* o *a*, depenent del cas, però mai amb la forma fonètica, perquè les neutres no són un fenomen que hagi canviat i no és rellevant en el meu estudi.
- La [ʌ] i la [ɜ] si fa falta les escric amb *i*, perquè en aquest cas la pronúncia ioditzant sí que difereix de la convenció actual i és un fenomen que es pot estudiar i que comento més endavant.
- La *r* final que no es pronuncia l'escriuré, com he dit al principi, perquè encara ara es fa d'aquesta manera.
- El grup *-bl-* intervocàlic l'escric així encara que es pronuncii *-pl-* perquè aquest és un tret fonètic general encara avui en el català central.

- L'elisió de vocals i consonants només la marcaré en casos on actualment jo no la faria i surten, per tant, de la meua normalitat (com en les afèresis en paraules com *(a)miga*); en la resta continuaré escrivint a partir de les convencions ortogràfiques.
- Les *h* les escriuré, encara que no tinguin so, perquè això no suposa una diferència amb l'actualitat ni és important per al meu estudi.
- Les preposicions i conjuncions les escric tal com la Rosa les pronuncia, com en el cas de *con* (en comptes de *quan*), per exemple. I també les afegiré quan ella ho faci, encara que no pertoqui, com els cops que afegeix, sobretot, la preposició *a*. De la mateixa manera també marcaré quan hi hagi una elisió d'aquestes sense cap justificació, provocant ambigüitats gramaticals.
- L'elisió de vocal a inici de paraula la marcaré, sobretot, si comença amb *a*, ja que és un fenomen anomenat afèresi que, encara que actualment existeixi, ja no passa tant en la llengua parlada com ho he vist en la transcripció en la que jo em baso.
- Quan afegeix [-s] o [-t] finals que no formen part de la pronunciació generalitzada avui, ho apunto, com en el cas d'*aixís*, perquè són casos especials i únics en la parla del meu subjecte d'investigació.
- Els temps verbals els apuntaré tal com els diu, pel fet que no sempre els diu de la mateixa manera, van canviant, i són diferents de com jo els utilitzo. A més, és una part molt important del meu estudi de la llengua, perquè més endavant explicaré alguns fenòmens molt interessants en aquest camp, com el fet de canviar la *v* per una *u* en l'imperfet dels verbs que acaben en *-ava* i també en casos com *vendr-ho*, on elideix una *e* entre verb i clític.
- L'assimilació fonètica [-mm-] en comptes de [-tm-], com en el cas de *setmana*, no la transcriu perquè encara avui es pronuncia així de manera general.
- En la paraula *aquest* (i *aquests*) escric la *s* prèvia a la *t* encara que no es pronuncii, perquè encara avui és així per a tothom, com ja hem vist en el cas de les *-r*.
- Quan es produeixen metàtesis entre sons vocàlics o consonàntics les transcriu, com en el cas dels verbs com *conèixre* o *néixre*, on això constitueix un tret bastant rellevant del parlar gironí.

- No modifiqui l'accentuació dels mots perquè no hi ha cap cas en què la pronunciació documentada difereixi d'allò que és habitual (al marge que coincideixi o no amb la norma ortogràfica). Per exemple, en el cas d'*és*, que es pronuncia amb accent tancat, però ho pronunciem amb *e* oberta.
- En els casos en què la sibilant s'escriu amb *c*, davant de *e* i de *i*, mantinc aquest hàbit perquè no implica cap divergència en la pronunciació habitual.
- Alguns casos concrets:
  - «ont a-hi ha»: aquest cas l'explicaré a l'apartat 5.1., però el defineixo també aquí perquè s'entenguin les decisions que he pres. Al principi ho escrivia «onta hi ha», però mentre feia l'estudi i gràcies a l'ajuda del meu tutor, vaig saber que aquesta *a* no era un suport vocàlic final, sinó inicial del verb *hi ha*, mentre que la *t* de *ont* sí que continuava fent de suport final. Per aquest motiu vaig decidir canviar la manera de transcriure-ho per la que havia optat la primera vegada, aplicant-hi els canvis que havia descobert.
  - «amont»: en aquest cas el subjecte d'investigació pronuncia el que hauria de ser una [u] com una [o] i és per això que jo també ho escric d'aquesta manera.
  - «col·lègit»: és un cas molt concret en què la *-t* final és molt estesa entre gent gran. La *l* geminada, d'altra banda, s'escriu per convenció, però no forma part de la pronunciació generalitzada. En conseqüència, mantinc la grafia *l·l*, que és normativa avui, i afegeixo la *-t* final perquè no forma part de la pronunciació estàndard.

En definitiva, veiem que tot el que he decidit mentre feia la transcripció es basava en si diferia del que faig jo actualment o no, perquè és realment allò que m'interessa per fer el meu treball. És a dir, si el meu objectiu és aconseguir veure les diferències que hi ha entre el català parlat del subjecte d'investigació i el meu propi, en el que em fixaré serà bàsicament en aquestes diferències. Per tant, les coses que siguin iguals, encara que també siguin fenòmens que poden ser estudiats, no les explicaré o exposaré en aquest treball perquè no formen part del meu objectiu ni d'allò vull aconseguir saber.

4. Estudi de la llengua

4.1. Trets foneticomorfològics generals

- Ieisme

Tradicionalment, el ieisme és un fenomen fonètic que consisteix en la despalatització del so lateral palatal [ʎ] i la seva pronunciació com a un so aproximant semivocal palatal o *iod*, però no totes les *l* palatals, sinó només les que provenen dels grups llatins formats per una consonant oclusiva seguida de la lateral i la lateral alveolar: *c'l*, *g'l*, *t'l* i de *lj*. És a dir, si un parlant, en aquest cas la Rosa, diu *veia* i *trebaiar*, però diu *castell* o *bacallà*, ho fa de forma correcta, perquè ens trobem amb aquest ieisme històric, que no vol dir que el parlant no sàpiga dir la [ʎ], sinó que fa ieisme en situacions concretes.

Aquest fenomen, conegut també com a iodització o ieisme històric, és acceptat en els parlars on és propi, com el baleàric (on encara és general) o el català central. El que succeeix realment és que els grups consonàntics que he anomenat, anteriorment tenien una vocal entremig, la qual cau i deixa un grup de dues consonants. Aquests grups són anomenats secundaris i es produeixen per la pèrdua d'aquesta vocal, cosa que acaba causant la palatalització i la iodització sistemàtica. El que no s'admet és el ieisme modern, que s'ha pres del castellà i que consisteix en la substitució sistemàtica de la lateral palatal per *iod*. Encara que també s'anomeni ieisme, és un defecte de pronúncia produït per una expansió generalitzada d'aquesta pronúncia en castellà.

Alguns exemples de l'ús del ieisme històric que fa la Rosa serien:

- *vei*, per *vell*: a la forma llatina *vetulus* es contrau la *u*, una consonant àtona interna i queda *vetlus*. En aquest cas veiem el grup *t'l* secundari, que és el que provoca la palatalització i, en conseqüència, el ieisme històric.
- *coní*, per *conill*: en el cas de *conill* tenim l'etimologia *cuniculus*, que també perd la *u* àtona i dona lloc al grup secundari *c'l*, que acaba donant la palatalització que provoca el ieisme.
- *remui*, per *remull*: en aquest cas hem de mirar el verb *mullar* i veiem que la seva etimologia és *molliare*. Així doncs, ens trobem amb una *l* i una *iod* i per

tant ja és un cas palatalitzat. De totes maneres, a mesura que la paraula evoluciona, es va palatalitzant encara més fins que es produeix la iodització final.

- *trebaïar*, per *treballar*: aquest verb prové d'un nom llatí que és TRIPALIUM, que donava nom a un instrument de tortura (la idea de tortura va contaminar la de laborar o obrar i en va plasmar pejorativament l'esforç que implica). Per aquest motiu es va crear el verb TRIPALIARE, on ens trobem, un altre cop, el mateix procediment que en el cas de *remull*; l i iod que acaben donant lloc al ieisme històric del que hem estat parlant.

Cal destacar que també he observat alguns casos que funcionen a l'inversa d'aquest ieisme, com és el cas de dir *llogurt* en comptes de *iogurt*. La Rosa és una dona que practica el ieisme, però en el fons deu saber que això no és prou correcte, almenys en àmbits formals, i diu *llogurt* fent una ultracorrecció, ja que intenta solucionar un ieisme quan no n'hi ha. Encara que pot ser que també ho faci perquè el començament no és gaire genuí i és més fàcil pronunciar aquest mot d'aquesta manera.

- El cas *jo/ja*

En el cas dels mots *jo* i *ja* amb pronúncia de *iod* inicial, es podria considerar que estem davant d'aquest ieisme no admès que he comentat anteriorment, però no és així. Primer de tot perquè no és una *iod* en comptes de lateral palatal, és en lloc de [ʒ], que és un altre procés relacionat amb l'etimologia.

La paraula *ja*, per exemple, prové del llatí IAM i ha passat a ser *ja* perquè la consonant inicial *i* llatina, per un fenomen explicat a la *Gramàtica històrica*, passa a ser [ʒ]. No passa exactament el mateix amb *jo*, que prové del llatí vulgar EO i per la seva pronúncia proclítica del pronom, EO SUM i altres casos, es va convertir la *e* asil·làbica en *i* semiconsonàntica: *io* → *jo*. Si ens fixem, doncs, en aquesta etimologia, podem considerar que la pronúncia d'aquestes paraules amb *iod* és històrica, perquè s'ha mantingut la forma fonètica del llatí.

Per acabar d'aclarir l'explicació d'aquest fenomen, abans desconegut per mi, cito textualment el que explica la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (GEIEC): «Els mots *jo* i *ja* poden pronunciar-se segons els parlar amb consonant palatoalveolar sonora, generalment fricativa, o amb semivocal: [ʒ]o o [j]o, [ʒ]a o [j]a. La pronúncia amb semivocal

és la més general en la zona sud del nord-occidental i del central, en valencià i en eivissenc, i la pronúncia amb consonant palatoalveolar, en la resta de l'àmbit lingüístic.» (GEIEC, 1986, apartat 1.4.1)

Així doncs, aquestes pronúncies s'han tendit a considerar incorrectes però en realitat són molt esteses i antigues. En molta part del català central es diu *io* i *ia*, però això no seria pròpiament ieisme, sinó que està relacionat amb altres processos i fenòmens. Tot i això, més endavant han començat a actuar els mecanismes d'autocorrecció, pel fet de semblar castellanismes (*yo* i *ya*), i s'han considerat incorrectes. Podem observar, doncs, que a vegades tendim a considerar incorrectes pronúncies que tenen un procés històric molt llarg i que havien format part de la parla catalana durant molt temps.

- Afèresi

Durant tota la conversa, la Rosa anava dient paraules com *viem*, *migues*, *bans* en comptes de *haviem*, *amigues* o *abans*, i molts altres exemples. Feia una afèresi recurrent a gairebé totes les paraules que començaven amb la vocal *a*, de manera sistemàtica. Aquests són casos d'afèresi de la vocal inicial per fonètica sintàctica, que pot ser produïda per confusió amb la preposició *a* o per l'article *la*. En la llengua popular ens trobem molts casos d'aquesta desaglutinació de *a* inicial.

Aquest procés, etimològicament, seria vist així:

→ *l'amiga* > (art. *la*) *miga* (pl. *les migues*)

→ *abans* > (prep. *a*) *bans*

→ *haviem* > *viem* (probablement aquest cas és per analogia de la resta)

- Pròtesi

Com a contraposició a l'afèresi tenim la pròtesi, que la Rosa també feia en algunes paraules amb la mateixa vocal *a*. Segons la *Gramàtica història* en posició inicial es pot produir l'addició de fonemes provocada per la fonètica sintàctica o la pròtesi espontània. Aquesta aglutinació sovint té el seu origen en l'article, sobretot el femení, però també en el masculí. No només aquests casos, sinó que a vegades també passa amb el femení plural (en

els mots començats per consonant oclusiva) o amb partícules com *en* (com *se'n du* → *endur-se*).

Un exemple en el cas del parlar de la Rosa seria la seva pronúncia de *nances*, a les quals ella en diu *anances*. En aquest cas veiem que *nansa* ja prové d'una aglutinació, perquè es forma a partir de *un(a) ansa*, que és un article indefinit. Després que es produeixi aquesta aglutinació, en el moment de dir el mot, s'usa l'article femení *la nansa* i acaba produint una pròtesi espontània, que no és acceptada formalment, per dir *l'anansa*.

La paraula *amont*, que també utilitza, es troba dins d'aquest mateix fenomen. Veiem que s'ha produït una aglutinació provinent del mot llatí *admonte*, que ha acabat provocant aquest adverbi *amunt*. En aquest treball està escrit amb *o* perquè la Rosa ho pronunciava d'aquesta manera.

- El so [dʒ]

La pronunciació fricativa del grup [dʒ] com a [ʒ] és molt estesa en el parlar gironí, motiu pel qual la Rosa diu paraules com *mija* i *plaja*. Tot i això, la Gramàtica de l'IEC no en diu res ni explica per quin motiu es perd un dels dos sons fricatius, com sí que parla sobre pronunciacions com *mendjar* o *fetxa* (en comptes de *fetge*). Per tant, només vull fer notar que la Rosa canvia aquest so, però que, encara que no aparegui en aquesta gramàtica, podem saber que es un fenomen antic per la seva documentació en topònims com Can Plaja o Coll de Plaja.

A la *Gramàtica històrica*, en canvi, a la pàgina 158 es menciona que les parles septentrionals fan el so [dʒ] com a [ʒ] darrere l'accent en paraules com *platja* (*plagia* → *plaja* → *platja*). Per tant, veiem que la manera com ho pronuncia la Rosa és un primer estadi de l'evolució d'aquest so dins les paraules. A més, en aquesta gramàtica també remet a l'estudi de Coromines *Lleures i converses*, on es diu que el català central té *-tj-* moderna en comptes de *-j-* antiga, però els bisbats de Girona i Elna han conservat aquest *-j-* medieval en els mots que ja la tenien, com és el cas de les paraules que em vaig trobar a l'hora d'estudiar la transcripció: *mija* i *plaja*. Segons Coromines, això s'explica perquè «la regla sembla ser, per al català central, que *-j-* passa a ser *-tj-* darrere l'accent i es conserva intacta en posició pretònica.» (*Lleures i converses*, 1997, pàg. 260)

- *I en comptes d'e al principi de paraula*

En els casos de paraules com *estiu* i *estil*, la Rosa, i també molts altres parlants, decideixen posar una *i* al principi de la paraula. Dic molts altres parlants perquè no és el primer cop que ho sento dir d'aquesta manera, de fet, encara s'utilitza molt, però no de manera tan habitual com d'altres fenòmens. El que passa aquí té a veure amb l'assimilació, que es podria definir com el procés pel qual un so es propaga sobre un altre que es troba al seu costat (o a prop seu), com a conseqüència d'intentar fer servir el mateix punt o mode d'articulació.

Això és exactament el que passa en els casos d'*estiu* i *estil*, on la vocal tònica és la *i*, cosa que fa que el parlant l'assimili i canviï la primera *e* també per una *i*. Per tant, veiem que aquest és un error que forma part d'un fenomen molt més ampli i que pot passar amb moltes paraules i a molts parlants diferents. Per aquest motiu, no podem determinar que sigui així com ho diuen només els parlants del dialecte central, sinó que és una cosa molt més general. A banda d'això, sí que té relació amb la interferència lingüística del català normatiu, perquè per mi seria impensable dir aquestes paraules d'aquesta manera, cosa que ha provocat l'autocensura que deriva d'aquesta interferència.

- *Iclésia*

La paraula *iclésia* és especial, ja que al ser un mot proper al terreny d'allò sagrat, i tenint en compte que durant molt temps les esglésies s'han associat al llatí, constitueix un mot semiculte, amb diferents variacions:

1. Hi ha dues primeres evolucions que deriven d'allà mateix (d'una forma semi-culta):

ECCLESIAM > *eclésia* > *iclésia*: ens trobem amb un canvi a la vocal inicial que en aquest cas no és per assimilació, sinó per dissimilació, o també per analogia amb mots com *istiu* o *istil*, exposats anteriorment.

ECCLESIAM > *eclésia* > *eglésia*: la primera *s* que apareix a *església* és una epètesi produïda per analogia, ja que hi ha molts mots que comencen per *es-*.

2. ECCLESIAM > *egleia* / *esglea* > *glea*: aquesta seria la forma veritablement patrimonial, resultat d'una evolució normal i regular, que trobem en català antic i encara avui en alguns cognoms.

Així doncs, tenint en compte que aquesta paraula pot tenir diferents variacions i evolucions, ens n'adonem que la Rosa s'ha quedat amb la primera variació, la que ha mantingut la *c* i ha canviat la vocal inicial per dissimilació i/o analogia. Aquesta manera de dir la paraula *església* ja no és habitual actualment, on el mot estàndard està arrelat i aquestes variacions només ens les trobem en el llenguatge de persones grans.

- **S a final de paraula**

A vegades es produeixen elisions de *-s* finals que no tenen cap fonament històric, per exemple, en alguns determinants plurals com «aquests són del' meus». La forma *re*, que en un principi em pensava que no tenia tampoc cap explicació històrica, en realitat prové del RES-REI llatí, i l'acusatiu d'aquest mot és REM, que per evolució regular dona *re*. Per tant, la forma *re* és una forma etimològica que s'ha mantingut en la llengua oral, al costat de *res* (provinent del nominatiu llatí), al contrari del que jo em pensava.

Hi ha un altre cas, també, que és el del mot *aixís*, on ens trobem un fenomen que es produeix en molts adverbis catalans i que s'ha anomenat «*-s* adverbial». Són *s* que s'han afegit, tot i no ser etimològiques, perquè es consideren una marca adverbial. Això passa perquè la *s* final la trobem en altres adverbis com *abans* o *llavors*. Aquest fenomen s'ha mantingut en els registres vulgars i alguns parlants afegeixen la *s* a alguns adverbis, com a *aixís*, i altres parlants en uns altres, com a *aixòs*. Per tant, veiem que poden afegir la «*-s* adverbial» a tots els adverbis, a alguns o a cap, depenent del parlant; la Rosa només afegeix aquesta *s* final a *aixís*.

- **Fenòmens amb la r**

Canvi d'*l* per *r*

La Rosa diu la paraula *alcalde* canviant la primera *l* per una *r*: *arcalde*. D'aquest fenomen en podríem dir «fluctuació de les consonants líquides», perquè les *l* i les *r* són consonants líquides i sovint s'intercanvien. Per tant, aquest fenomen és molt normal en la llengua oral, però actualment no és acceptable en cap cas i tothom evita fer aquest error, no només en l'escriptura, sinó també en la parla oral.

Síncope

Un altre fenomen que ens trobem amb la *r* és la síncope, ja que en comptes de dir *orquestrés*, la Rosa en diu *orquestes*. Aquí bàsicament el que ha fet és una síncope, que és un fenomen lingüístic que consisteix en suprimir fonemes a l'interior d'una paraula. Crec que això encara es produeix actualment, però el català normatiu ha fet que aquests fenòmens abans tan generalitzats es vegin com una falta d'instrucció o de precisió a l'hora de parlar (probablement perquè és una solució induïda, en part, pel castellà), fent que tothom intenti corregir-ho i d'aquesta manera desapareguin.

- **-R final dels infinitius**

Un cas semblant a la síncope és l'elisió de la *-r* final dels infinitius en posició proclítica, com en el cas de *fé-la*, *amagà-te* o *dí-te*, que la Rosa diu sense la *-r*. Tot i això, és més precís parlar d'un cas de no-sensibilització de la consonant final que generalment emmudeix. El concepte de sensibilització explica que alguns fonemes consonàntics en posició final normalment no es pronuncien (s'emmudeixen), però en determinats contextos fonètics (perquè porten clítics darrere, o perquè la paraula següent comença en vocal, etc.) es 'tornen' a pronunciar. La tendència a la regularització radical fa que alguns parlants estenguin l'emmudiment de la *-r* a tots els casos (*no la vull porta(r) / no vull portà-la*).

- **Adjectius invariables per variables**

En un moment determinat de la transcripció, em vaig adonar que la Rosa feia servir els adjectius de manera variable, no només els que ho eren, sinó també aquells que són invariables, com és el cas d'*iguales*. Aquest és un fet recurrent en la llengua d'abans, ja que ho trobem inclús en la literatura de Maragall («Mar brava, mar verda, mar escumejanta!»). Maragall ho escrivia, no com a recurs lingüístic excepcional, sinó creient que era propi: creia que tots els adjectius eren variables de debó, de la mateixa manera que ho pensava la Rosa, que els utilitza d'una manera molt genuïna i sense pensar que ho pot estar dient malament.

En l'època de Maragall, la codificació contemporània no s'havia establert i va ser quan aquesta es va fer que es va decidir que els adjectius que provenien directament del llatí, i que per tant es consideraven cultismes, serien invariables. Abans que Fabra estudiés cada tipus d'adjectiu, la gent tendia a regularitzar tots els criteris. Per aquest motiu, si tots els adjectius són variables, aquests també havien de tenir flexió de gènere al plural. Estic gairebé

segura que encara ara molta gent fa aquesta variabilitat d'adjectius invariables, tal com ho feia Maragall, però, tot i que no és un fenomen perdut del tot, és quelcom que jo mai no faria.

- **Analogia de 'sats'**

El so [p] de *saps* passa a ser una [t]. El que s'ha produït és una assimilació amb la *s*, ja que aquesta és alveolar, i la *t* dental. Això significa que és més fàcil pronunciar aquestes dues consonants juntes, perquè tenen un punt d'articulació molt semblant i més pròxim, que no pas si s'utilitzés una bilabial com la *p*. No només això, sinó que també el podem considerar un fenomen d'analogia, perquè com que hi ha moltes paraules que acaben en *ts*, sobretot en temps verbals, es fa l'analogia, és a dir, es fa un canvi imitant aquesta altra forma. Una *p* i una *t* finals són semblants i, per tant, veiem la voluntat de la llengua oral de simplificar la paraula.

- **Suport consonàntic final**

Un element característic dels gironins és el fet de dir *menjut*, *càntut*, *ballut*, etc. La Rosa, evidentment, també utilitza aquest suport consonàntic final, però ho estén encara a més paraules. La que més m'interessa, perquè ja l'he sentit molts altres cops, és la paraula *col·lègit*, que encara apareix a l'hora de parlar de gent més gran. En aquest cas ens trobem amb una epítesi consonàntica *t* darrere la vocal anterior (*i*) típica de la parla popular i, sobretot, en aquest mot. Aquest suport es pot considerar una epètesi o addició de fonemes que es fa per tancar bé la síl·laba, de la mateixa manera que es poden col·locar les *a* al principi d'una paraula.

- **Suport vocàlic: *ont a-hi ha***

Acabem de veure el suport consonàntic final, però també ens trobem amb casos de suport vocàlic, o inclús casos en què hi ha els dos barrejats. Com a exemple d'això tenim l'expressió *ont a-hi ha*, on hi trobem primer un suport consonàntic final i després un suport vocàlic inicial. A la conjunció *on*, moltes vegades, quan al darrere té una vocal, s'hi afegeix aquesta *-t* final deixant el mot com a *ont*. Aquesta conjunció sovint també porta un suport vocàlic que faria que es pronunciés *aon*, però en el cas de la rosa ens trobem el consonàntic. Tot i això, aquest cas no és res especial, ja que el mateix Fabra, o Margall, ho escrivien i l'utilitzaven, tot i que ara és inadmissible de manera escrita i gairebé s'ha perdut de manera oral.

La forma de la tercera persona del verb *haver-hi, hi ha*, s'utilitza molt i abans el parlant sovint hi posava un suport vocàlic al davant, de manera que es pronunciava *a-hi ha*. Aquest és un fenomen molt recurrent a la llengua oral i que té a veure amb les pròtesis de les que he parlat anteriorment, però actualment ja ningú no ho diria. Sí que és cert que em va costar detectar-ho, ja que quan a davant hi ha una vocal (que és molt sovint) ja no es nota aquest suport vocàlic, però quan hi ha una consonant és quan ho veiem clar.

Així doncs, tots aquests exemples evidencien que el suport vocàlic i consonàntic és bastant freqüent, o almenys era, a la llengua oral. També passava amb *a-hi havia* o *a-ho diries*.

- **Podé**

La forma *podé* em va portar molt problemes a l'hora d'estudiar-la i saber el perquè d'aquesta pronúncia, que de fet encara és vigent en l'actualitat. Segons el DECat de Coromines, dins l'article PODER (vol VI, pp. 636-637) diu que «el més estès en català antic era el curiós emprament de l'infinitiu poder adverbialitzat, que trobem sovint des del s. XIII». Per tant, seguint el que Coromines diu, podem veure que aquesta forma seria l'infinitiu *poder* transformat en un adverbi i que, per tant, en comptes de venir del llatí POTEST ESSER vindria de POTERE. Aquesta forma *podé*, doncs, s'hauria d'escriure *poder* perquè és l'infinitiu fet servir com adverbi.

Cal remarcar que s'ha acabat pronunciant diferent d'aquest infinitiu, segons Coromines, probablement per la influència de la mateixa forma *potser* i el *pot-se-fer*. Per apropament a aquestes formes, s'ha canviat el timbre de la vocal i hi ha hagut un tancament de la *e* que ha deixat la forma *podé*. Per tots aquests motius, Coromines considera que aquesta forma és legítima perquè està molt documentada des de temps molt antics, però que, si s'hagués d'escriure, s'hauria de fer igual que l'infinitiu.

Tot i això, aquesta és una forma que el mateix Coromines titlla de «popularisme molt vulgar», però que alhora és genuïna i és molt estesa, motiu pel qual encara és habitual d'escoltar entre els parlants; inclús jo mateixa ho dic. La forma *potser* és considerada més formal i normativa, però *podé* s'ha mantingut en els registres col·loquials i en el català viu, cosa que fa que encara hi hagi gent que defensi que aquesta forma provinent de l'infinitiu *poder* s'hauria d'escriure i acceptar com a correcta.

- Interjeccions

Algunes interjeccions utilitzades per la Rosa són bastant diferents a les que jo utilitzo o diferents a com les diria avui en dia. Un exemple seria el seu *uita*, que és una paraula que ha estat deformada fonèticament per diferents fenòmens. De fet, aquesta paraula seria formada per una cadena de fenòmens fonètics: primer la reducció del diftong, que passaria de ser *guaita* a *güita* i després la pèrdua de la consonant inicial que és velar (la *u* semivocàlica és velar com la *g* i s'assimila a *uita*).

Un altre cas de canvis en les interjeccions la trobem en el cas de *ostres*, ja que és una interjecció que sí que s'utilitza (tot i que ja no tant perquè es veu com a antiga), però que realment no existeix com a tal. De fet, *ostres* va sorgir com un eufemisme d'*hòsties*, per tal de no dir la paraula blasfema. Tot i així, avui en dia està més acceptat utilitzar aquestes paraules malsonants i la gent no diria tant *ostres*. Així doncs, no és que s'hagi deixat d'utilitzar, però és molt interessant veure aquests processos d'eufemització i, a més, aquest està relacionat amb el verb *fumbre*, del qual parlaré més endavant (a l'apartat 5.2.).

- Mots variables

Hi ha alguns mots que durant molt temps s'han dit de maneres diverses, depenent de l'ocasió i del parlant. Aquests mots són considerats variables i, tot i que tenen una forma correcta i normativa, tenen moltes formes possibles. La Rosa, com a parlant, utilitza molt aquestes variants que actualment ja no ens trobem de manera recurrent, tot i que encara pots sentir en alguna ocasió. El més interessant, però, és que la Rosa no utilitza només una d'aquestes variants, sinó que les va utilitzant totes o algunes en el que dura la conversa. Les que fa servir són:

-«Llavors»: *llavons, allavorens, llavorens*

-«Gairebé»: *casibé, quasibé*

-«Nosaltres»: *nosaltros, nosatres, nosatros*

- Preposicions i conjuncions

Durant tota la conversa amb la Rosa hi va haver una sèrie de canvis pel que fa a les preposicions i conjuncions. En alguns moments les eliminava o les afegia, cosa que és normal

pel fet que ens trobàvem en un ambient íntim i era llengua oral i, per tant, realment tampoc trobo que sigui res d'especial. El que sí que vaig trobar interessant van ser una sèrie de canvis de preposicions, que són els que realment avui ja no faríem i que ella feia contínuament. Alguns exemples d'aquest fet que trobem a la transcripció són:

-«...perquè tot era la casa i tot i **com** vien de sortir cèntims...»: Aquest és un canvi provocat per una deformació fonètica que fan convergir l'aspecte de dues paraules diferents: *quan*, per reducció del diftong fa *con* (que també el trobes), i per fonètica sintàctica, amb una sonora al darrera, *com*.

-«Ara, si es feia una obra **amb** una casa...»: Aquí ens trobem amb una confusió de preposició, propiciada per la confusió fonètica de les preposicions *en* i *amb* en determinats contextos.

-«...un nen, un meu germà, es va morir **con** tenia tres anys...»: Aquest és el mateix cas que el primer però quedant-se amb el *con*, sense afegir la sonora al darrera.

-«...no se'ls **in** donava tant, però se'ls **in** donava una mica...»: *In* és la contracció que sorgeix de *hi* i *en*, extrets de la forma, que seria la correcta, «tant se'ls hi en donava».

-«...llavons ho posava aixís a la vora **el** foc...»: En aquest cas ens trobem amb l'elisió de la preposició *de*.

- *Lo*

L'article *lo* encara es conserva en algun dialecte, com en el català occidental, el tortosí o al Camp de Tarragona. En el nostre dialecte l'hem canviat per *el*, però de totes maneres l'ús de *lo* de manera col·loquial encara és molt habitual, tot i que molt restringit en l'escriptura i en registres formals.

En llatí vulgar, els demostratius *ILLE* i *IPSE* es van començar a utilitzar com a clítics i van perdre la seva força demostrativa, fins que van passar a ser simples articles que determinaven el nom. Les formes masculines *lo* i *los* són les que provenen de l'article *ILLU* davant d'una paraula que comença amb consonant en el català antic.

Quan la paraula per la que va seguida l'article comença amb vocal, aquesta forma plena *lo* va passar a ser la forma reduïda *l'*, cosa que també va passar amb la forma femenina *la*. Finalment, es va fer la forma reforçada *el* per facilitar la pronunciació, que és la que tenim

nosaltres avui en dia i és la que utilitzem quan ho ajuntem amb preposicions com *a* i *de*. D'aquesta forma reforçada en prové, per analogia, el plural *els*. Les formes *el* i *els* van ser cada cop més utilitzades en la llengua parlada i es van imposar en la llengua literària moderna. Fent això van reduir les formes clàssiques *lo* i *los* a simples articles dialectals o d'ús col·loquial.

Realment, la forma reforçada apareix, segons Francesc de B. Moll, perquè «quan les formes àtones acabades en -e entren en contacte com a proclítics amb un verb que comença per vocal, pateixen una reducció per desaparició de vocal. Les mateixes formes àtones, quan són enclítics i precedides de forma verbal acabada en vocal, pateixen la reducció inversa. Quan el pronom personal és proclític d'un verb que comença per consonant, les formes reduïdes prenen el reforç d'una *e* inicial.» (Moll, 2006, pàg. 177)

Fonèticament parlant cal dir, doncs, que es produeix una afèresi per posició proclítica, és a dir, que *ILLU*, quan es troba en una posició on té un verb al darrere que comença per vocal, passa a ser *lo*.

Però el *lo* que trobem en la conversa de la Rosa no és realment l'article masculí *lo*, sinó el pronom neutre: aquest ús, que alguns creuen que s'ha d'acceptar normativament i d'altres creuen que és un calc del castellà i no s'ha d'acceptar, la veritat és que està molt arrelat i segurament no desapareixerà, perquè és molt més econòmic que les solucions alternatives com *allò que*, entre d'altres.

- *Meu / meua*

En el cas d'utilitzar *meua* en comptes de *meva* ens trobem amb una analogia creada a partir del masculí. És a dir, com que el parlant diu *meu* en masculí, quan vol passar el possessiu al femení fa una analogia i manté aquesta *u*. Aquesta és, doncs, la forma originària de l'actual possessiu femení, el que passa, però, és que la forma s'acaba tornant *meva*, que és com la diem avui en dia, també per una altra analogia o regularització: si *blau* fa *blava*, *meu* farà *meva*. De fet, des del llatí vulgar es va tendir a pronunciar com a fricativa labiodental sonora les semiconsonants [w] inicials o intervocàliques. I és d'aquesta manera com es formen moltes de les paraules, a partir de copiar-se les formes entre elles. De fet, aquest fenomen també el trobarem a l'apartat 5.2., en la morfologia verbal dels verbs acabats en *-ava*. I, encara que sigui un fenomen que el podem continuar trobant, actualment no faríem

servir mai la forma *meua* perquè és considerada incorrecta pel català normatiu que se'ns ha imposat i que nosaltres hem entès com a nostre.

4.2. Trets relatius a les formes verbals

- Pronominalització: *es via* i *espera-te*

Encara que no es tracti pròpiament de morfologia verbal, vull començar aquest apartat fixant-me en un aspecte que va estretament lligat a la construcció de les formes verbals, i és el de les formes que prenen els clítics pronominals que acompanyen certs verbs. A la conversa amb la Rosa, m'he trobat que la pronominalització també requereix un estudi especial, perquè és força diferent a la que fem actualment de manera correcta. Sí que és cert que hi ha coses que jo també dic i que de fet la gent del meu voltant també i es podrien considerar fenòmens del dialecte gironí, però com que no en sabem l'abast realment no podríem fer aquesta afirmació.

Una de les coses recurrents és l'ús de la forma plena del pronom avantposada, com a *se sentava* (tenint en compte també que *sentava* està mal dit). Les formes plenes avantposades eren un tret general en el català central i la normativa o la pressió de l'estàndard ha anat fent que la gent s'autocorregís. Encara, però, la gent gran ha mantingut aquest ús general: *te donaré*, *se farà*, etc. L'autocorrecció en els casos on s'evita aquesta forma pot estar produïda pel fet que les formes plenes, tant avantposades com postposades, poden arribar a semblar castellanismes, cosa que sempre s'intenta evitar.

A la transcripció em vaig trobar amb el cas *es via*, que és producte d'una ultracorrecció. Com que hi ha la idea que la forma plena avantposada no és correcta i que s'ha de dir *es* i no *se*, en el cas de *s'havia*, per exemple, es descodifica malament, com si fos *se via* i aquest *se* es canvia per *es*. És a dir, a *s'havia*, el parlant considera que això és un pronom *se* i canvia aquest per *es*, però això és una ultracorrecció donada pel fet que fa servir sempre les formes reforçades.

En el cas *espera-te* hi trobem un tipus de pronominalització que s'ha identificat molt en el dialecte gironí perquè molta gent ho reconeix. En aquest cas, però, tenim la forma plena en posició enclítica. La norma ens diu que després de consonant sí que es manté la forma plena, però darrere d'una vocal s'ha de fer servir la forma reduïda. Per tant, veiem que aquí hi ha una diferència amb la normativa perquè s'utilitza la forma plena d'una manera que no és

considerada correcta pel català estàndard, però que encara és molt habitual en la llengua viva i parlada.

- L'imperfet d'indicatiu

Primera conjugació: -ava

L'imperfet d'indicatiu es caracteritzava en llatí per l'infix *-ba-*, present en totes les conjugacions entre el radical del tema de present i la desinència personal: *canta-ba-m*, *crede-ba-m*. Pel que fa al català, l'evolució general del paradigma va ser *-va-*. En tots els llatins vulgars es va tendir a confondre les fricatives labiodentals sonores amb les aproximants bilabials, en un fenomen que es coneix per betacisme [v / b]. Tot i això, veiem que en la segona i tercera conjugació la forma *-b-* ha caigut, segons la *Gramàtica històrica* (pàg. 359), per la feblesa fonètica del resultat. Tot i això, la caiguda de la *-b-* desinencial no s'ha produït en la primera conjugació per evitar la coincidència de la *a* del radical, tònica, amb la de l'infix, que hauria portat a fer una reducció per confusió de lletres similars. Per tant, es manté la *-v-* per tal d'evitar l'assimilació de la *a* àtona desinencial en la tònica que ja porta el radical dels verbs de la primera conjugació. Per exemple: *cantàa* > *cantà*.

En aquest cas, el que m'interessa de la forma verbal de l'imperfet en la primera conjugació, és que es canvia la *-v-* per una *-u-*. En principi, sembla que utilitza aquesta forma, com en el cas de *treballaua*, perquè fa una ultracorrecció. Com que moltes vegades la *-v-* es converteix en *-u* a final de mot (com és el cas de *blau* > *blava* / *meu* > *meva*), la gent associa que la *u* i la *v* es poden intercanviar l'una per l'altre. Per aquest motiu, de manera analògica, es canvien: si de *meu* fas *meua* (un cas també explicat a l'apartat 5.1.), també pots dir *cantaua* o *esmorzaua*. Així doncs, veiem que és una sistematització que fa la llengua col·loquial per tal de fer una regularització i que sigui més senzill pels parlants. Actualment, però, mai no utilitzaríem, ni tan sols en el context col·loquial, aquesta forma canviada del verb, perquè està molt arrelada la terminació *-ava*, que és la correcta pel català normatiu.

Segona conjugació: -ia

Hi ha dos casos de verbs en temps imperfet que se surten de la norma i que m'han semblat importants de comentar. El primer és el cas de *travien*, en comptes de *treien*. Aquí ens trobem amb un verb que prové del llatí *TRADERE*, amb l'imperfet *TRADEBAM*, que acaba evolucionant fins a *traia*. Després, d'aquest *traia* es converteix en la forma *treia* actual,

canviant l'accentuació cap endavant. Aquest canvi es fa perquè per mantenir l'accent a la *i* es provoca un hiat *i*, com que a la llengua oral els hiats provoquen problemes, es va generalitzar el desplaçament de l'accent i es va convertir el hiat en diftong. Aquest canvi, però, és tardà, cap al segle XVIII, perquè ens trobem amb cançons populars que encara utilitzen aquesta pronúncia amb l'accent a la *i*, com veiem al vers de *La cançó del lladre* «li he robat tots els diners, i la mostra que **duia**».

Una altra possibilitat que hi havia, en comptes de desplaçar l'accent, per eliminar aquest hiat era afegir una consonant entre les dues vocals per separar-les. Per tant, de *traia* en sorgia *travia* i, d'aquest, la seva forma analògica *travien*. A partir d'aquest verb, es fa l'analogia al verb *correvia*, ja que en aquest no tocava perquè l'etimologia ja dona *corria*, però la terminació s'ha escampat per analogia i s'ha estès a altres formes verbals, com passa en molts altres casos. Aquest tipus de fenomen avui en dia ja no és tan comú perquè, a banda dels estudis, la ultracorrecció i l'escampament del català normatiu impedeix l'ús de formes com aquestes, que ja mai no ens sortirien de manera orgànica, al contrari de com li surt a la Rosa.

- **Infinitiu de la segona conjugació**

Segons la *Gramàtica històrica* (pàg. 316), la desinència *-ere* de la tercera conjugació llatina va tenir tres evolucions en català, que són les formes de la segona conjugació: *-re*, *'-er*, *-r*. En llatí clàssic, aquesta desinència tenia una vocal interior breu, fet que provocava que l'accent tònic es desplaçés a la síl·laba interior i formés part del radical. Per aquest motiu, la *e* interna, posttònica, tenia la tendència regular a caure i es va mantenir la vocal final amb la funció de vocal de suport, la qual cosa va resultar en la desinència *-re*: *VÉNDERE* - *vendre*. Tot i això, hi ha casos on, per raons fonètiques, la vocal posttònica no queia i donava el resultat de *-er*.

Aquests són els casos de *néixer* i *créixer*, que tenen la forma *-er* perquè el manteniment de la *e* posttònica i la caiguda de la *-e* final es produeix en els radicals llatins acabats en *-m-*, *-nge-*, *-sce-*, *-r-* i *-rr-*, que en català donen les solucions [m], [ɲ], [ʃ] o [r], i aquests mots venen de *CRESCERE* i *NASCERE*. Tot i això, molts cops diem aquests verbs acabats amb la forma *-re* i no *-er*, cosa que no hauria de ser per les raons etimològiques que acabo d'exposar. Aquest canvi, com tants d'altres, és degut a una analogia, a aquesta tendència a regularitzar que tenen els parlants d'una llengua. Si la majoria d'infinitius acaben amb *-re*, els

que no hi acaben també els fan acabar així, per tal que tot sigui més regular, a partir d'aquest mecanisme d'analogia.

La veritat és que dir verbs com aquests amb la desinència final *-re* és una cosa molt comuna encara avui a la llengua oral, que jo mateixa puc arribar a dir, però m'ha semblat interessant comentar-ho perquè aquesta sí que és una cosa molt específica del català central, sobretot de Girona, ja que molta gent sap que ets d'aquí per aquest ús que fas dels verbs. De la mateixa manera que l'ús de l'*-ut* final en la primera persona del singular d'indicatiu que s'afegeix per crear un suport consonàntic, un tret molt connotat del parlar gironí i que, encara que no s'hagi perdut i els parlants en fem un ús habitual, crec que és important remarcar.

- Fenòmens amb *q*: *nasquent* i *visquent*

Hi ha algunes vacil·lacions verbals amb els gerundis dels verbs on apareix el so de [k] en altres ocasions, encara que no en tots els verbs dits «velaritzats». Per exemple amb els verbs *néixer* o *viure*. En aquest cas, la Rosa diu *nasquent* i *visquent*, cosa que avui en dia no diríem, però que són formes produïdes per interferències d'altres formes verbals. En el cas de *néixer*, per exemple, ens trobem que el seu participi és *nascut* i com que té aquesta [k] contamina altres formes i els parlants poden arribar a fer el gerundi amb *nasquent* en comptes de *naixent*. En el fons, no és cap barbaritat, perquè el so [ʃ] de *néixer* ve de *NASCERE* en llatí i ja hi era aquesta [k], perquè l'increment *-esc-* era propi dels verbs dits incoatius (en el cas de la tercera conjugació hem mantingut en català aquest increment incoatiu amb la forma *-eix-*), per això el participi és *nascut* i no *naixut*. Tot i així, si la Rosa diu *nasquent* no és perquè sàpiga llatí, sinó perquè hi ha formes en el mateix verb que tenen aquest so.

El mateix passa en el cas de *visquent*, que en realitat seria *vivint*. Tot i això, aquest cas és una mica diferent perquè, encara que vingui d'allà mateix que en el cas de *néixer*, les dues formes són més acceptades. En situacions formals s'ha d'utilitzar el gerundi *vivint*, però és acceptada de manera dialectal i col·loquial la forma *visquent*. Per tant, veiem que algunes d'aquestes formes són admeses i d'altres no, cosa que jo desconeixia i que hagués negat rotundament al sentir que algú deia *visquent*, perquè jo no ho diria.

- Verb eufemístic *fumbre*

A l'apartat 4.1 ja he parlat dels eufemismes en el cas de la interjecció *ostres*, però aquí presento un verb eufemístic: *fumbre* és un verb que apareix en el lloc de *fotre*. Aquest és un

verb molt genuí i molt llatí, però malsonant: prové de la paraula *FUTUERE*, que vol dir mantenir relacions sexuals. *Fotre* és un verb que es fa servir per moltes coses actualment, però perquè ara la gent ja no sap que prové d'aquest mot llatí. En aquella època, la gent encara ho sabia i van generar una forma eufemística per tal que no fos tan malsonant. Així doncs, el *fumbre* és un verb inventat com a substitut del *fotre* però que realment no existeix.

Segurament es va formar primer pel participi, *fumut* en comptes de *fortut*, i a partir d'aquí es va anar formant tot el verb. Aquest cas em va sorprendre molt perquè, encara que jo no l'utilitzi, sí que he sentit molt l'ús d'aquesta forma verbal i no era conscient que no era al diccionari i que era una forma «creada de nou».

- Verbs d'ús poc típic: *vàrem*

Aquest fenomen no el poso perquè no sàpiga que existeixi o perquè estigui mal dit, ja que aquesta forma de l'auxiliar que s'utilitza per al passat perifràstic, *vàrem*, és genuïna (procedeix del verb *VADERE* llatí). El que m'interessa és que aquest ús avui en dia ja no el trobem present i és una mostra del que perdem. L'ús de les formes verbals cada cop és més lineal i n'abasta menys, és a dir, hi ha molts temps verbals que ja gairebé ni s'utilitzen. En aquest cas, per mi és molt més normal utilitzar la forma *ho vam* abans que aquest *vàrem*, que molta gent qualificaria d'arcaic.

4.3. Vocabulari i expressions

La majoria del vocabulari i expressions que poso en aquest apartat són formes que no s'utilitzen avui en dia i que, per tant, no sé el que volen dir. A l'hora de transcriure, una de les dificultats que vaig tenir va ser això, ja que com que no sabia de què m'estava parlant, no sabia com escriure la paraula o com buscar-la després. Pel que fa al vocabulari, també hi ha paraules i expressions que sé el que volen dir i que encara ara existeixen i es poden utilitzar, però que jo, com a parlant prenc la decisió de no fer-ho. Per aquest motiu em semblen interessants i les explico també en aquest apartat. A més, també tinc en compte en tot moment si són paraules que apareixen al DIEC, i per tant són acceptades, o no. En canvi, amb les expressions, m'he fixat més en si encara les utilitzo, en quin sentit les utilitzo si ho faig i si actualment hi ha altres maneres de dir el mateix.

4.3.1. Vocabulari

- *Cossi*

Un cossi, segons el DIEC, és un «atuell gran, de terrissa, de metall o de plàstic, de forma de tronc de con, destinat principalment a fer-hi la bugada». La Rosa m'explicava que ella utilitzava els cossis per anar a buscar aigua a casa del veí i poder-la utilitzar per rentar la roba, per posar-la en remull, ja que era una aigua més bona que la que ella tenia. Aquesta és una paraula que jo no utilitzo en el meu dia a dia i, encara que sé el que és i entenc el seu significat sense haver-lo de buscar, per aquest motiu m'ha semblat interessant comentar-la, perquè no forma part del meu vocabulari habitual.

- *Arengades*

Les *arengades* són, segons el DIEC, una «sardina preparada amb salmorra i premsada». La Rosa em va explicar que eren un tipus de peix que en aquella època es menjava molt perquè eren barates i es mantenien bé. A més, n'he trobat una referència al *Corpus textual informatitzat de la llengua catalana* (CTILC), d'un text del 1871 on es parla d'«un parell de caps de arangada», és a dir, que aquest mot era molt habitual, però ara ja no ho és tant.

- *Poller*

Quan la Rosa m'explicava que la seva mare portava els pollastres, els conills i els ous que aconseguien al mercat per vendre'ls em va parlar de l'ofici dels «pollers». Segons ella, aquests eren uns intermediaris, que venien a veure els pollastres i pollets que hi havia aquell dia al mercat, que solia ser el dimecres, i compraven els pollastres. Dic que són uns intermediaris perquè després venien aquests pollastres, pollets o conills a les carnisseries, fossin d'on fossin, ja que a vegades eren de molt lluny. Aquesta feina avui en dia, tot i que encara pot ser que existeixi, jo no la reconeixeria ni en parlaria com a tal, al contrari de la Rosa, que en parlava amb absoluta naturalitat.

- *Corria* → *cúrria* → *corriola*

Una de les paraules que em va costar trobar va ser «cúrria». Aquest és un mot que jo no utilitzo en el meu dia a dia i, per tant, no sabia què era ni com s'escrivia. Però aquest no va ser l'únic problema, ja que la Rosa fa un desplaçament accentual i ho pronuncia «corria», cosa que encara va fer que em costés més saber com s'escrivia correctament la paraula. Al

final, però, amb l'ajuda del meu tutor, vaig descobrir que existia *cúrria*, que era una variant de *corriola*: «Politja per a elevar pesos» (segons el DIEC). De fet, quan la Rosa em parlava d'això, m'estava explicant com treien l'aigua del pou i com la corriola servia per lligar una corda a una galleda i treure-la de manera més eficaç.

Aquí, però, ens interessa molt com ho ha dit la Rosa, més que no pas què significava la paraula, ja que ha fet un canvi accentual important. Probablement, aquest *corria* prové de *corriola*: com que *corriola*, morfològicament, podria ser el diminutiu d'una *corria*, s'agafa aquest mot com el principal. Per tant, veiem que el que ha passat és que *cúrria* ha donat un diminutiu que és *corriola* i, per culpa d'una interpretació esbiaixada, s'ha pensat que el primitiu era *corria* i no *cúrria*.

- ***Càntir (de l'aigua)***

Segons el DIEC, un càntir, en aquest cas referint-se a l'aigua, és un «atuell portàtil per a posar-hi aigua o altres líquids, de terrissa, de vidre o de metall, habitualment amb ansa, broc i galet». La Rosa utilitzava aquest càntir per posar-lo dins d'un cistell de vímet i introduir-lo al pou per tal que l'aigua es refredés. Sabia el que era abans de buscar la seva definició perquè encara ara pots escoltar o llegir aquest mot, però per mi un càntir no és un objecte habitual, encara que segueixi sent un recipient per l'aigua, perquè ja no s'utilitza en el dia a dia.

- ***Fetxina → feixina***

Un cop més, la meva falta de coneixement de cert vocabulari, va fer que em costés molt trobar informació de paraules com *feixina*. La pronúncia de la Rosa no era amb el so [ʃ], sinó que deia *fetxina*. Com que jo no havia escoltat mai aquesta paraula, no vaig saber veure que en realitat venia d'un *feix* de bruc i que per aquest motiu s'escrivia *feixina*. La pronúncia que en fa la Rosa probablement es deu a l'etimologia popular, com per exemple l'existència de la paraula *fetge*, que té un inici que pot fer que es confongui.

Una *feixina*, per tant, és un feix de bruc lligat que es feia servir per encendre el foc i també per coure la terrissa als forns. Aquesta llenya prima fa molta flama i molta temperatura, encara que duri poc, i això va bé per escalfar molt alguna cosa. A més, la Rosa també m'explicava que hi havia uns carros que passaven pel carrer amb aquestes feixines i les venien, cosa que avui en dia no passa i de la qual no n'havia sentit a parlar mai.

- **Garfis**

Quan parlava de garfis es referia a un garfi actual, que sí que sé el que és i s'utilitza aquesta paraula, però que ella hi afegix aquesta -s final que nosaltres no diem. Segons el DIEC, és un «ganxo punxegut». Tot i això, tampoc s'utilitza de la manera en què ella l'utilitzava, ja que en tenien un a sobre el foc per penjar-hi un recipient i actualment aquesta ja no és una cosa habitual.

- **Trespeus**

Segons el DIEC, un trespeus és un «cèrcol de ferro amb tres peus, que serveix per a posar al foc perols, paelles, etc.». Això era exactament pel que ho utilitzava la Rosa, però actualment jo no ho hagués dit mai així, ni és un estri tan habitual com ho devia ser abans. Al principi pensava que podia ser com un trípode, però aquest mot s'ha especialitzat per designar un aparell per aguantar un objecte i, per tant, no significa el mateix. Així doncs, no podria dir aquesta paraula d'una altra manera perquè senzillament ja no es fa servir.

- **Perol**

Un perol, segons el DIEC, és un «vas de metall, ordinàriament de forma hemisfèrica, per a anar al foc». El perol era el que la Rosa tenia sempre a la llar de foc de casa seva, on s'hi deixava aigua per tal de tenir una mica d'aigua calenta mentre hi havia el foc encès i el feien servir. Després aquesta aigua podia servir per rentar els plats o inclús per rentar la roba. Actualment jo no utilitzaria mai aquesta paraula, ni tan sols crec haver utilitzat algun cop aquest estri, però sí que existeixen, a totes les carnisseries, les «botifarres de perol», i la «carn de perol» que consisteix en vísceres i parts poc nobles del porc, que abans es bullien en el perol quan es feia la matança.

- **Cort**

Una cort sé el que és, però actualment jo en diria *estable*. El DIEC parla d'un «lloc tancat i cobert, proveït de menjadores, abeuradors i jaços, destinat a tenir-hi bestiar, especialment porcs». Sí que és veritat que per parlar de porcs en diria una cort de porcs, però no per la resta d'animals, cosa que em sorprèn, però que pot ser que passi perquè «cort de porcs» ha quedat com una mena d'expressió que va tota junta.

- **La torda**

Pel que jo sabia, pensava que una *torda* era un tipus d'ocell, però després vaig descobrir que l'ocell era el *tord*, no la *torda*. La Rosa, a més, en va fer referència quan parlava d'una euga. Per aquest motiu, vaig acabar arribant a la definició de l'adjectiu *torda* al DIEC: «De color barrejat de blanc i negre, s'aplica als èquids i al seu pelatge». Per tant, és un adjectiu que denomina un tipus de color dels cavalls i les mules, com si fossin taques o pigalls de diferents colors. Ja no és habitual sentir l'ús d'aquest adjectiu per descriure un animal, però n'he trobat una referència al CTILC, dins una obra narrativa anomenada «El paradís a les fosques», d'un autor valencià que es diu Vicent Usó, on parla d'una «euga torda». Això ens demostra que aquest mot s'ha utilitzat durant temps i que ha tingut un recorregut, encara que ja no sigui el més comú.

- **Suc (de les comunes)**

Quan la Rosa em va començar a parlar sobre que treien suc de les comunes, de seguida vaig entendre que es referia als fems que s'hi trobaven. El que em va sorprendre en aquest cas, doncs, va ser l'ús d'aquesta paraula, ja que jo mai m'hagués referit als fems o les restes així, però devia ser una manera comuna de dir-ho a la seva època, ja que era una feina desagradable i, a més, ho trobem enregistrat al DIEC i en altres diccionaris.

- **Semals**

Segons el DIEC, una semal és una «portadora». Això no ens dona gaire imaginari, però sí que ens en dona la idea bàsica. La Rosa me'n va parlar quan estàvem comentat tot allò relacionat a les comunes, ja que aquestes semals es posaven en aquestes per recollir els fems i perquè després la neteja fos més fàcil i menys desagradable. Les portadores o semals tenen una estructura molt definida: estructurades amb làmines de fusta, com una bóta, però oberta per la part de dalt, tenen una forma ovalada i uns sortints al costat mirant avall, per on es passava un pal, un per cada banda (pal de semaler, o semaler a seques), per poder-les transportar entre dues persones.

- **Cassa**

En un inici vaig relacionar *cassa* amb una cullera grossa, però més endavant vaig descobrir que en realitat una *cassa* era com una olla (una mica més petita) amb un mànec llarg. De fet, segons el DIEC, una *cassa* és un «vas de metall proveït d'un mànec que serveix per a escudellar, per a treure oli o altres líquids d'una gerra, d'una olla, etc.». Aquesta

s'utilitzava per buidar els dipòsits de les comunes de les cases i portar-ho en uns carros o unes portadores per fer-ho servir com a adob més endavant.

Un altre aspecte interessant d'aquest mot és que la Rosa va utilitzar la paraula *cassades* com una mesura, com si a partir d'una *cassa* prengué la mesura d'alguna cosa. Això és quelcom que encara ara es fa («tres culleretes de cafè», «un got d'oli», etc.), però el fet d'utilitzar un estri que actualment ja no és habitual en el meu entorn va fer que em sorprengés i veiés la necessitat de documentar-ho.

- ***Ruquet* → *Roquet***

Un *roquet*, segons el DIEC és un «sobrepellís de mànigues curtes»; i el *sobrepellís* és una «vestidura blanca de lli, amb mànigues molt amples, llarga aproximadament fins a la cintura, que es posaven els capellans sobre la sotana en les processons, en els enterraments i en altres serveis del culte». Quan la Rosa em va parlar d'aquesta paraula, m'estava dient que havia fet unes puntes que s'assemblaven a les del *roquet* d'un capellà. En aquell moment, però, jo no havia sentit mai aquella paraula ni l'havia utilitzat, motiu pel qual vaig tenir un error ortogràfic i buscava la paraula com a *ruquet*, cosa que feia que, un cop més, no en trobés informació. Per tant, veig que la diferència generacional entre la Rosa i jo, que fa que no haguem viscut les mateixes experiències, també és un problema a l'hora d'acabar-nos d'entendre o de comparar la nostra llengua.

- ***Raons* (per «discussió»)**

Aquesta paraula em va sorprendre perquè en comptes de parlar d'una «discussió», que també l'ha utilitzat en alguna altra ocasió, va parlar de «tenir raons». Aquest mot jo ja no l'utilitzo, tot i que sé, per llibres que he llegit, que pot arribar a tenir aquest significat, i em va semblar molt interessant trobar algú que encara ho utilitzés d'aquesta manera. Pot estar molt relacionat amb el fet que també diu «enraonar» en comptes de parlar i això fa que d'aquest verb en sorgeixi la paraula «raons», perquè quan discuteixes al final el que estàs fent és parlar. I no només això, sinó que també pot ser que es refereixi als arguments propis que entren dins una discussió, com una *raó* per la qual discuteixes.

- ***Parvulari***

En comptes de parlar d'una guarderia, que és el que diria jo, la Rosa em va parlar del *parvulari*, que ja sé que és una paraula que existeix, però que jo només la sento dir a persones

grans, mai l'he sentit dir a algú del meu entorn d'amistats. De fet, aquesta paraula apareix al DIEC i crec que encara s'usa en molts ambients, ja que és una paraula que prové del llatí PARVULUS, que significa *petitets* i que va evolucionar de dir *pàrvuls* als nens. En el cas de la Rosa veiem que utilitza aquest mot de manera natural, cosa que difereix de l'actualitat, ja que jo crec que la paraula més habitual ara és «guarderia».

- ***L'espina***

Utilitza aquesta paraula en comptes de dir «els ossos» i em va semblar curiós perquè mai no ho havia sentit així. Ho diu quan em parla de com utilitzaven els ossos de l'espina del porc per fer escudella. De fet, el que em sorprèn realment és que habitualment només es parla d'*espina* per fer referència al peix, sempre que es parla d'altres animals en diem els *ossos* o la *columna vertebral* (si som més específics).

- ***Galleda terrissa***

Afegeixo aquest mot en aquest apartat perquè em va semblar curiós que existís una galleda de terrissa, ja que sé al que es refereix però jo no hagués utilitzat aquesta expressió, perquè, a banda de l'adjectiu *terrissa*, que no es troba dins el meu vocabulari usual, per mi les galledes solen ser de plàstic i, per tant, no les relacionaria d'aquesta manera. Tot i això, el DCVB sí que recull aquest adjectiu, encara que el DIEC no ho faci, i per aquest motiu sembla ser un adjectiu genuí. Per tant, tot i que entenc el que diu, crec que és interessant veure la diferència generacional entre les dues en casos com aquest, perquè el fet que tinguem estils de vida diferents fa que el nostre vocabulari d'ús també ho sigui.

- ***Fardos (de suro)***

Segons el DCVB, en català actual en diríem un *farcell* de suro, tot i que jo tampoc no utilitzaria aquesta paraula en el meu dia a dia perquè no la necessito. Tot i això, la Rosa no utilitzava ni *farcell*, sinó que deia *fardo*, un mot completament desconegut per mi i que tampoc no surt al DIEC. En canvi, sí que apareix al diccionari de la RAE, com un «paquete de tela», que de fet ja era el que devien ser els *fardos*. Per tant, veiem que en aquest cas aquesta paraula també podria considerar-se un castellanisme.

- ***Xalet***

Segons el DIEC, un *xalet* és una «torre, casa petita envoltada de jardí, generalment situada fora de la ciutat o en barris residencials». Aquest mot encara l'utilitzo avui en dia,

però em va sorprendre la diferència en què l'utilitzem. Per mi, un xalet és una casa de gent amb diners i me'ls imagino moderns i nous. Per ella, en canvi, un xalet era una casa de pagès una mica més grossa que la seva i que, tot i que també era de més diners que els seus, era humil. Això em demostra que els usos de les paraules també poden variar segons l'època i els temps, ja que d'un mateix mot en tenim dues idees molt diferents.

- ***Enraonar i traginar***

Aquests mots no els poso perquè no sàpiga el que volen dir, sinó perquè no els utilitzo en el meu dia a dia ni els sento a ningú que no sigui d'edat més elevada que la meua. En el cas d'*enraonar*, en el meu entorn seria més comú utilitzar el verb parlar, com ja he explicat anteriorment. I això mateix passa amb el verb *traginar*, ja que jo utilitzaria *transportar* o tan sols *portar*, tot i que sé que existeix, sé el que vol dir i també que encara s'utilitza en certs àmbits. De fet, ambdós verbs apareixen al DIEC i, per tant, són acceptats per la normativa catalana actual.

- ***Poar → Pouar***

Pouar és un verb inexistent en el meu vocabulari, almenys fins ara, que significa treure l'aigua del pou. De fet, encara que aquest mot aparegui al DIEC, no pensava que pogués existir, motiu pel qual quan la Rosa el va dir jo no vaig entendre el que em deia i vaig necessitar l'ajuda del meu tutor per comprendre-ho. A banda d'això, encara que s'escriu *pouar*, ella ho va pronunciar *poar*, cosa que encara va provocar més mala interpretació per part meua, i per aquest motiu ho deixo escrit així.

4.3.2. Expressions i altres

- ***Tirar del carro***

Aquesta expressió, segons l'Optimot, és una expressió castellana que «es fa servir en un registre informal per indicar que algú s'encarrega d'una tasca o responsabilitat i n'assumeix el pes. El català disposa d'altres expressions pròpies per expressar aquest significat o un significat semblant, per exemple: carregar els neulers, portar el pes, portar el timó, portar la batuta, portar les regnes, posar-se al davant, etc.». De fet, aquí el que més se surt de la meua normalitat com a parlant és l'ús que fa del verb *tirar*, perquè jo utilitzaria abans *estirar*. Tot i això, el verb *estirar* és transitiu i, per tant, la construcció correcta en català seria «estirar el carro», no «del carro». El castellanisme, per tant, no està sols en el verb *triar*, sinó en la construcció preposicional. Malgrat tot, sí que és una expressió que

encara s'utilitza i que jo podria dir-la sense que fos estrany fer-ho dins el meu cercle de coneguts.

- ***Vendre a plaça***

Durant la conversa, la Rosa molts cops parlava d'«anar a vendre a plaça». Pel que vaig entendre, això significava anar a vendre el seu producte al mercat, que és com ho diríem avui en dia. Tanmateix, ella utilitza aquesta expressió que jo mai havia escoltat i que encara menys faria servir.

- ***La xuca → la sucamulla***

Generalment, la gent sempre n'ha dit la *sucamulla*, que segons el DIEC és el «fet de sucar pa, galetes, etc., en un líquid, generalment vi o llet». Per tant, la *sucamulla* era un tipus de menjar que es feia molt a l'hivern per passar la fred: es posava vi en una tassa i s'hi sucaven les crostes del pa que havia sobrat o que havia quedat sec, després es posava en remull amb el vi, es deixava a la vora del foc i s'escalfava; al cap d'una estona, quan ja era tebi, es podia menjar (i la gent, a vegades, s'hi posava canyella o sucre).

La Rosa ho anomenava (i pronunciava) la *xuca*, motiu pel qual ho he deixat transcrit d'aquesta manera, ja que em va generar certs dubtes a l'hora de trobar la paraula i crec que és rellevant observar la pronúncia que ella en fa.

- ***Fer la rasa***

Segons el DIEC, una rasa és una «excavació llarga i estreta com la que es fa per a posar-hi els fonaments d'un edifici». En aquest cas, però, la Rosa parlava de fer la rasa per a plantar-hi patates. Per tant, la rasa era una rega o solc que es feia a la terra per poder-hi plantar la patata, tapar-ho i que aquesta creixés sota terra. Sí que sé que existeix aquesta expressió i que s'utilitza si tens un hort, però en el meu cas no plantava patates i, per tant, no entra dins el meu vocabulari conegut o comú.

- ***Urbanitat (assignatura)***

El que em va sorprendre d'aquesta paraula és que era una assignatura de l'escola. Entenent urbanitat com a una mena de conducta, a l'escola els ensenyaven com s'havien de comportar en certes situacions, com quan camines per la vorera i baixes per deixar passar a una persona gran, per exemple. Això per ells era una assignatura que tenien de manera

obligatòria i que, segons la Rosa, avui en dia també faria falta, ja que és molt important saber els codis de conducta bàsics.

Tot això no difereix gaire de la definició que li dona el DIEC: «educació en les maneres de comportar-se, especialment en les relacions amb els altres». Això era exactament el que aprenia la Rosa a l'escola i, de fet, tenien un llibre i tot per aquesta assignatura, inexistent per a nosaltres.

- **Labors (assignatura, escola)**

Com ha passat abans en el cas d'*urbanitat*, labors era una altra assignatura. Segons el DIEC, una labor és un «treball, especialment prolongat» i posa d'exemple la labor minera. En el cas de la Rosa no era exactament així, tot i que també es podrien considerar treballs prolongats, ja que s'han de fer durant molta estona i diàriament. En aquesta assignatura els ensenyaven, per exemple, a cosir, una feina que en aquella època s'assignava a les dones i que era gairebé una obligació aprendre'n. No només això, sinó que també els ensenyaven a portar una casa, encara que per *labors* s'entenia bàsicament cosir i brodar (i fer puntes, ganxet, i altres varietats de confecció artesana).

- **Poc que sé**

Aquesta expressió l'utilitzava la Rosa quan em volia dir que no sabia com dir alguna cosa; en comptes de dir «no sé pas» deia «poc que sé». Això em sorprèn, doncs, perquè actualment no s'utilitzaria aquesta expressió de manera habitual.

- **Jocs: palet, burilla, cuitacorre, cuitamagar...**

Durant la nostra conversa, la Rosa em va explicar diferents jocs a què jugava amb les seves companyes de classe. Alguns, com el «cuitacórrer» (que seria el meu «pilla-pilla») i el «cuitamagar» (el meu «escondite» o «fet i amagar»), jo els conec i també hi he jugat, però n'hi ha d'altres que no n'havia sentit a parlar mai.

Un d'aquests és el joc del palet que, segons em va explicar la Rosa, es basava en dibuixar un quadre amb quadres més petits a dins, agafar un taló d'una sabata vella i tirar-lo a dins del quadrat que tu o un altre jugador havia decidit que havia d'anar. I un altre joc és el de la burilla, que en un principi no sabia què era, però després vaig descobrir que eren el que jo en dic «caniques» o «bales». De fet, però, a la meua edat ja no s'hi jugava gaire a això, més aviat en feiem col·lecció. A més, la burilla és una cua de cigarreta (*colilla*, en castellà), però

també s'utilitza per referir-se als mocs secs que et treus del nas, generalment fent-ne una boleta; pot ser que també vingui d'això l'associació amb les baletes de jugar.

- ***A juli (la corda)***

Aquesta expressió bàsicament l'utilitza per explicar que quan jugava a corda amb les seves amigues es podia fer de dues maneres: *la barqueta*, que era fer-ho fluix, o *a juli*, que era fer-ho molt de pressa. Vaig haver-li de preguntar què era «a juli» perquè, a diferència de la barqueta, mai no havia sentit aquesta manera de dir que es fes anar ràpid la corda.

- ***Tal com pinta***

Mentre parlàvem del menjar, la Rosa em va estar explicant que es menjaven moltes arengades, que són un tipus de peix, i que molta gent se les menjava directament de la caixa, perquè ja venien salades. Aquí és on va utilitzar l'expressió «tal com pinta» en comptes de dir «tal com venen», que seria el que jo hagués dit en aquell moment.

- ***Pericons***

La Rosa em va estar parlant de les activitats que feia en el seu temps lliure i una d'aquestes era ballar. Els *pericons*, o *pericon*, segons el que m'explicava, era un tipus de ball, que segons el DIEC és de procedència argentina. Actualment ja no s'estila tant anar a ballar aquests tipus de danses en parella amb els teus companys i amics, per aquest motiu no sabia que existia aquest tipus de ball ni n'hagués parlat mai.

- ***Capdebaix***

Aquesta expressió em va sorprendre perquè, en comptes de dir «a baix» va dir «al capdebaix» que de fet és redundant, ja que s'està referint a la punta de tot de baix, en aquest cas concret d'una túnica, però sense el «cap» ja s'entenia. De fet, aquesta expressió no l'he trobat enlloc, l'única referència que he trobat és al DIEC i ho fa referint-se a la punta o l'extrem d'un tap, com un exemple. Tot i això, ho podem entendre com una analogia de *al capdavall*, perquè és una expressió simètrica de *al capdamunt*.

- ***Fer el comerç***

Pel que em va explicar la Rosa, en aquella època, *fer el comerç* era com fer el batxillerat d'avui en dia. Era l'últim curs que ella va fer a l'escola i allà es podia estudiar una mica més que l'educació bàsica obligatòria que rebies. De fet, però, després he descobert que

en realitat era com una secundària, no com el batxillerat, ja que no era un institut. A més, pel que sé, per poder entrar a estudiar el comerç, s'havien de fer unes proves (t'havies d'examinar per veure si podies entrar) i si aprovaves ho podies fer (com la selectivitat actual abans d'entrar a la universitat).

4.4. Castellanismes

El criteri que he seguit en aquest apartat és considerar castellanismes totes aquelles paraules que no són acceptades al DIEC, ja que hi ha paraules que ens poden semblar castellanismes però ja han estat afegides al nostre diccionari. A més, dividiré l'apartat entre aquelles que surten al DCVB per tenir una llarga tradició al darrere i les que no. Bàsicament segueixo aquest criteri perquè l'IEC ha decidit que alguna paraula no és admissible pel català normatiu, per això m'interessa si són al DIEC o no, encara que pugui aparèixer al DCVB, que recull les paraules pel fet de ser generals i per la seva aparició en textos antics. El criteri, doncs, és parlar de les paraules que no han estat admeses com a paraules catalanes.

El fet que una paraula vingui del castellà no vol dir que sigui un castellanisme, ja que hi ha moltes paraules que venen del castellà. Un exemple d'això el tenim amb la paraula *armilla*, que com que és una peça d'indumentària s'ha incorporat el concepte amb la paraula *i*, per tant, és al diccionari i és una paraula castellana, sense ser un castellanisme. Així doncs, veiem que hi ha moltes paraules que no venen del llatí, sinó d'altres llengües. En el moment en què l'IEC accepta una paraula al diccionari ja es considera catalana.

Si surten al DCVB, en canvi, pot ser que siguin castellanismes que no són admesos en català actualment però que tenen prou tradició, segurament són bastant antics, com perquè els reculli aquest diccionari i potser algun altre. Per saber si han estat presos en consideració en d'altres diccionaris he utilitzat el BDLEX: un lloc que recull tots els diccionaris catalans dels segles XIX i XX que va bé per documentar si una paraula té tradició o ha estat recollida en altres llocs. Aquesta és una eina molt útil que he tingut a l'hora de tractar el lèxic. Com també he utilitzat molt el CTILC (*Corpus textual informatitzat de la llengua catalana*), on he pogut comprovar la llarga tradició d'una paraula a partir de la seva aparició en textos escrits inclosos en aquest recurs.

4.4.1. Apareixen al DCVB

- *Después*

Aquest castellanisme és molt extens i s'ha dit durant molt temps, tot i que jo no l'utilitzi i la gent del meu entorn tampoc, perquè fan servir la paraula catalana *després*, que és la correcta. Tot i això, és un mot que ha tingut un llarg recorregut i que ha estat molt utilitzada pels autors del segle XIX i XX, degut a la influència que tenia el castellà sobre el català. Un exemple d'això és el fet que surti al DCVB i també al CTILC, on hi ha nombrosos textos que utilitzen aquesta forma.

- *Acondicionat*

Pel que nosaltres utilitzem aquest mot és per parlar dels aires condicionats, que els anomenem així perquè és un aire que surt d'una màquina on s'han fet certs canvis (o s'ha preparat en certes condicions) expressament. En aquest cas, però, la Rosa m'estava parlant d'unes habitacions ben «acondicionades», per tant, era més o menys el mateix però ho usa en un aspecte en el que jo mai ho diria.

Segons el DCVB, *acondicionat* vol dir «que està o no està dins la seva condició o estament, així com pertoca». A més, ens deixa evidenciat que prové del castellà *acondicionado*, per la qual cosa es tracta d'un barbarisme. Un dels exemples que proposa, però, és «Aquesta casa està ben acondicionada», assenyalant que el seu significat és estar ben cuidada o en bon estat. I és en aquest aspecte com ho diu la Rosa també, ja que tenia unes habitacions en bones condicions o, almenys, les suficients per viure-hi. A més, veiem que, en aquest sentit, s'utilitzava de manera recurrent, ja que el mot està molt documentat al CTILC.

- *Quarto*

Aquest mot no fa tants anys que s'ha deixat de dir, de fet els meus pares encara ho diuen, però ja no es considera correcte formalment i, per tant, la meua generació l'està eliminant. Bàsicament perquè, encara que un diccionari com el DCVB ens digui que és una habitació, actualment dir *quarto* és considerat un castellanisme que s'elimina per tal de tenir una parla més correcte. Per aquest motiu, tot i que és un mot que s'ha dit durant molt temps, avui en dia no el diríem i el canviariem per «habitació».

Cal remarcar que al DIEC apareix, tot i que no en el significat d'habitació, per tant no ens serveix. Tot i això, hi ha més d'un diccionari que recull aquesta paraula i, al CTILC,

podem veure que era molt utilitzat. Per tant, no és un castellanisme que només la Rosa utilitzi, sinó que veiem que és recurrent en la llengua oral.

- ***Dintre***

Aquest mot, usat com a adverbi, el DCVB el califica com a sinònim de *dins*, i també és acceptat pel DIEC. De fet, es pot dir que prové de la paraula castellana *dentro*. Aquest adverbi es remunta a molts anys enrere i, tot i que probablement encara es diu, ara ja és vist com una cosa tan col·loquial que sempre que es pot s'evita el seu ús. Tot i això, com hem vist a molts altres mots, és una forma que ha sigut molt freqüent també en l'àmbit escrit, i així queda demostrat al CTILC, on hi té 16.549 entrades.

- ***Quadro***

Tal com *quarto*, no és un mot que ja no s'utilitzi, de fet la gent gran encara el fa servir, però sí que és veritat que ara ja s'ha perdut perquè és considerat un castellanisme, que és el que és, i com a tal s'elimina. Tot i això, degut a la seva trajectòria, apareix al DCVB amb el mateix significat que *quadre*, per tant, veiem que realment era una forma molt utilitzada. I ho demostra també l'ús que n'han fet grans escriptors, com Narcís Oller a *La papallona*, segons el CTILC.

- ***Abonos***

La paraula *adob* és la que s'usaria actualment per parlar d'allò que s'utilitza per fermentar la terra. Sí que és veritat que no sempre surt, perquè l'arrelament del castellanisme *abono* és molt fort i és una forma que s'ha utilitzat molt al llarg del temps i encara avui molta gent la fa servir. Tot i això, es considera incorrecte i les persones s'autocorregixen per dir bé la paraula en català. Encara que, segons el BDLEX, surt a diferents diccionaris, veiem que la majoria són traduccions del català al castellà o correspondències entre aquests.

- ***Puesto***

Aquesta paraula em fa especial gràcia perquè la meva àvia la fa servir molt i em diu coses com «vols que anem a un puesto?». Tot i això, a no ser que fos de manera còmica o de burla, mai utilitzaria aquest mot per davant de *lloc*, que és la paraula correcta en català. Segons el DCVB aquest castellanisme va ser introduït al català des del segle XVI i, de fet, s'ha utilitzat durant molt temps (com queda demostrat al CTILC). Encara avui ho sent dir a

moltes persones, la majoria d'edat adulta, però em semblaria molt estrany que un jove l'utilitzés.

- ***Adorno***

El castellanisme *adorno* l'escoltem molt durant les festes de Nadal, ja que és un d'aquests mots que persisteixen entre els adults i entre el jovent. En el meu cas, però, la paraula *ornament* em sembla molt més idònia i és la que utilitzo, en comptes d'aquest castellanisme que queda censurat. Tot i això, he de reconèixer que no sabia que existia la paraula *adorn* en català, que és la traducció que fa el DCVB d'*adorno* i, de fet, s'acosta més al castellanisme del qual parlem. Per mi, utilitzar la paraula *adorn*, acceptada al DIEC, seria com intentar catalanitzar el mot castellà, però no és així, cosa que em fa veure que a vegades l'autocorrecció fa que ens pensem que hi hagi coses mal dites quan en realitat són correctes.

- ***Metros***

Bàsicament el que canvia en aquest mot és la lletra *o*, ja que actualment se'n diria *metres*, amb *e*. Això de la *o* ja hem vist que passa en una sèrie de paraules i és un tret molt típic eliminar-les, ja que ens pensem que totes són un castellanisme, tot i que a vegades ultracorregim massa les paraules i, en realitat, alguna *o* era correcta (com s'explica a més d'un apartat del llibre *Lleures i converses* de Joan Coromines¹). Aquest no és el cas d'aquesta paraula, ja que dir *metros* és, a banda d'un castellanisme, un col·loquialisme que veiem en la majoria de persones grans.

- ***Acera***

Aquest mot el vull documentar aquí, però realment no ha desaparegut, ja que moltíssima gent, inclús jo mateixa, diu *acera* en comptes de *vorera*. Encara que ara intentem corregir molt aquest castellanisme i hagi estat censurat en molts llocs, perquè està mal dit, és gairebé inevitable sentir-lo quan camines pel carrer. Per aquest motiu no sé si hauria d'estar aquí documentat, però al final he decidit que sí perquè, tot i que a vegades se'ns escapa, és una paraula que ens autocorregim actualment i que també s'està perdent, sense ser tan evident com en d'altres.

---

¹ Coromines, J. (1997-[1971]). *Lleures i converses d'un filòleg*. Barcelona: Club Editor, p. 197-209 i p. 312

- **Mandanga**

Aquesta paraula, segons el DCVB, significa «Gresca, conjunt de coses confuses o sorolloses». He de confessar que em va sorprendre trobar aquest mot en un diccionari, ja que em pensava que era tan col·loquial que no hi apareixeria. Al principi em pensava que aquesta paraula era un castellanisme pres de manera moderna, però d'acord amb el CTILC he vist que autors com Josep Pla o Carles Riba ja l'utilitzaven als anys 20. Per tant, això em demostra que a vegades ens pensem que algunes paraules que sabem que rebem per interferència lingüística són modernes i, en realitat, fa anys que es diuen.

- **Ademés**

El DCVB ens proposa com a alternatives a aquest castellanisme «a més», «a part d'això», «per afegitó», etc., i la veritat és que jo utilitzaria qualsevol d'aquestes expressions abans que la que decideix utilitzar la Rosa. Crec que això passa, en part, pels estudis. Tots aquests elements connectors són un coneixement que jo he adquirit a base de fer treballs, de redactar i de rellegir documents. Per tant, si la Rosa no ha rebut aquesta mateixa formació que jo o no s'hi ha implicat tant és normal que encara utilitzi *ademés*, un mot que a mi mai no se m'acudiria fer servir.

Tot i això, també pot ser que utilitzi aquest mot en un ambient més col·loquial i que en cas d'estar fent alguna cosa més formal escollís un connector diferent. La qüestió, tanmateix, no canvia, ja que veiem que en un ambient col·loquial fa servir un mot que encara no ha rebut l'autocensura que jo hi aplico, quan potser si no l'hagués aplicat seguiria utilitzant el mateix mot que ella. A més, sabem que era un mot amb molta freqüència d'ús per la gran quantitat d'entrades d'autors que trobem al CTILC.

- **Més o «menos»**

L'ús del mot *menos* en comptes de *menys* es remunta molts anys enrere i té una trajectòria molt àmplia. Tot i així, aquest mot es considera inacceptable actualment i amb la instrucció que rebem queda completament eliminat del nostre vocabulari corrent. A banda d'això, segons el DCVB, en català central la seva fonètica seria *ménus*, però en altres dialectes, com el mallorquí, es podria pronunciar *ménos*.

- ***(Vagó de) carga***

Aquesta paraula apareix al DIEC amb moltes restriccions de significat (una pes específic, per exemple), i al DCVB de seguida et remet a l'accepció *càrrega*, deixant a la vista que és un castellanisme que no és la paraula més habitual en el català normatiu actual. De fet, sí que és un mot que he escoltat però mai he utilitzat, per mi sempre ha estat *càrrega*. Tot i així, veiem que és un castellanisme recurrent perquè hi ha molts exemples del seu ús al CTILC, d'autors com Jaume Raventós i Domènech a «Memòries d'un cabaler».

- ***Ahorrar***

El castellanisme *ahorrar*, segons el DCVB, s'ha pres modernament amb el mateix significat que té en castellà. Actualment, però, és un mot inadmissible a la nostra llengua, que ja té un verb amb aquest mateix significat: *estalviar*. Per tant, encara que sigui un mot que hi ha gent que utilitza perquè no recorden com es diu en català, sempre es fa de manera que la gent sàpiga que no és un mot correcte. Seria com quan la gent utilitza *escaleres* en comptes d'*escales*. Són mots que potser es diuen però que es sap perfectament que no són correctes i sempre que es pot es corregeixen. La Rosa, en canvi, deia aquesta paraula amb total normalitat i sense cap por d'estar-se equivocant en la manera d'expressar-se, cosa que ens fa veure que per ella era una paraula ben dita.

4.4.2. No apareixen al DCVB

- ***Bueno***

Aquesta interjecció prové del castellà però encara ara s'utilitza molt en el parlar col·loquial de tothom. De fet, jo també l'utilitzo, però tenint la certesa que està mal dit i en casos molt particulars, sempre en contextos informals. La Rosa probablement diu el *bueno* com a interjecció correcta, sense pensar en si ho està dient bé o no, cosa que la diferencia de la manera en què jo ho dic, motiu pel qual he decidit documentar aquesta forma aquí. A banda d'això, veiem que al CTILC hi ha moltes entrades d'autors que utilitzaven aquest mot, cosa que ens fa plantejar que en aquell moment no era vist com a incorrecte.

- ***Almenos***

En el cas d'aquest mot veiem que la *ny* en català ha estat substituïda per una *u*. Es pot veure des del punt de vista, però, d'haver-ho agafat del castellà, ja que en aquest idioma és *almenos*, per la qual cosa tindria el mateix sentit que amb el mot *menos* que he comentat

anteriorment. Això actualment ja no passa, aquest tipus de castellanisme està erradicat i només el trobem amb persones grans o poc instruïdes.

- ***Techos***

Com en el cas de *menos* i *almenos* ens trobem amb aquesta *o* provinent del mot en castellà, però aquí també hi interfereix el so [tʃ]. De fet, la paraula en si ja la diu directament en castellà, per la qual cosa només fa una pronúncia catalana de la paraula castellana, però no la varia pràcticament gens. Aquest tipus de castellanisme ja no el trobem actualment perquè són paraules bàsiques que tothom sap, en aquest cas *sostre*. Tot i això, era una paraula recurrent i així ho demostren les entrades al CTILC.

- ***Hasta***

Els adverbis, així com les interjeccions o els connectors, són un dels elements lingüístics que més s'agafen del castellà, probablement perquè, pel fet d'haver estudiat en aquest idioma, se'ls saben més que no pas els catalans. Per això la Rosa utilitza *hasta* en comptes de fer servir el *fins i tot* que diríem nosaltres actualment. No utilitza mai aquesta expressió com una preposició, cosa que també podria ser, sinó només com a adverbí locatiu. Tot i això, veiem al CTILC que era una forma molt utilitzada també en l'àmbit escrit.

- ***Respirader***

Aquesta paraula no apareix ni tan sols al *Corpus textual informatitzat de la llengua catalana*. La Rosa la va dir mentre m'explicava com una euga treia el cap per l'escala perquè així era com si respirés. Probablement la va dir en un parlar inspirat del moment, ja que ella em volia parlar d'un «respiradero» en castellà i, al no saber com dir-ho en català, va acabar dient «respirader», eliminant aquesta vocal final que trobem poc en català.

- ***Marrón***

En el cas d'aquesta paraula ens trobem que hi deixa la *n* castellana (o gàl·lica, del francès) al final, en comptes de treure-la i dir el mot en català. Això pot passar per diverses raons: o bé perquè ho ha estudiat així i és com sap la paraula, o bé perquè hi afegeix un suport consonàntic final que es pensa que és el correcte i no ho és. En qualsevol cas, el que ens deixa és amb un castellanisme que no s'utilitzaria tampoc actualment. Tot i això, d'aquest castellanisme en tenim exemples al CTILC, cosa que ens fa veure que potser aquesta paraula s'utilitzava més del que ens pensem.

- ***Hermanos***

Aquest mot no l'utilitza en el sentit de *germà* com a membre de la família, ja que aquest sí que el diu en català, sinó en el sentit dels *germans* de La Salle, és a dir, uns professors religiosos de la seva escola. Com a estudiant de La Salle, sé que ja no es diu així, perquè jo els hi he dit sempre *germans*, però sí que és veritat que tant la meva mare com la meva àvia encara els hi continuen dient *hermanos*. El que he suposat, la meva hipòtesi, és que els anomenen així perquè l'escola era en castellà i, per tant, es referien a ells en castellà i els ha quedat aquest mot amb aquesta referència. De fet, és un mot que també apareix al CTILC.

- ***Rebentons***

El castellanisme no es troba documentat enlloc, simplement ha agafat la paraula castellana i l'ha dit, probablement perquè no recordava la catalana, com en el cas de *respirader*, no pas perquè ho fes expressament. Això ens mostra que l'educació en castellà realment va afectar a tota una generació i els ha marcat. La situació actual del català envers el castellà com a llengua d'ús ens està començant a portar allà mateix.

- ***Jefe***

Aquesta paraula encara és molt utilitzada, inclús entre el jovent. El fet que jo estigui estudiant Filologia Catalana també fa que sigui més curiosa amb el llenguatge que altres amics meus, tot i que paraules com aquesta encara les puc dir (encara que sigui de broma o sabent que ho estàs dient malament). Per tant, poso aquest exemple no perquè ja no es digui, sinó per mostrar un cop més aquesta interferència del castellà que ve des de tant enrere i que ha aguantat fins els nostres dies. A més, com en moltes altres ocasions, aquesta paraula també apareix al CTILC.

- ***Ventanilles***

La paraula *finestra* és la que utilitza tothom avui en dia, però si escoltes bé a una persona gran segur que el sentiràs dir *ventanilla*, encara que no és equivalent en tots els sentits, perquè quan digui *ventanilla* s'estarà referint a les finestres dels cotxes, o dels trens, o a molt estirar la finestreta d'algun lavabo, però mai a les finestres d'una casa. A més, crec que aquesta, com d'altres paraules, forma part del grup de paraules que diu sabent que les està dient malament i en castellà.

A banda de no aparèixer al DCVB, al CTILC només consta en un diccionari valencià antic i en un text entre cometes, cosa que ens fa veure encara més que les pròpies persones que ho diuen ja saben que ho estan dient malament. Un cop més, doncs, segur que la Rosa sap que la paraula correcta és *finestra*, però en la seva col·loquialitat ella prefereix usar la forma *ventanilla* perquè és la que deu haver fet servir tota la vida, sense la interferència de l'autocorrecció amb la que ens trobem nosaltres, i encara més en àmbit informal.

- *Peluquera*

Aquest mot és un castellanisme molt interessant perquè així com *peluquería* ve de *peluca*, *perruqueria* deu provenir de *perruca* (paraula que, segons Coromines², és agafada del francès a finals del segle XVIII). Per tant ens trobem amb el cas d'una formació anàloga de la paraula, és a dir, que es diu *peluqueria* per analogia a la forma castellana i, per tant, per regularitzar més la llengua, com hem vist en molts altres casos. De fet, en aquest cas es regularitza la parla de dues llengües, no només d'una.

Tot i això, també hi ha la possibilitat que la Rosa simplement opti per dir la paraula en castellà perquè és com la devia dir en el seu moment, sense pensar en si és o no conscient que no és la paraula acceptada en català i que ho diu de manera errònia. De totes maneres, això no canvia el fet que avui en dia mai sentiries a ningú que no fos una persona gran dient que va a la «peluqueria», sinó que el mot «perruqueria» està més que arrelat entre la gent i la llengua oral d'arreu.

- *Endoquins*

En català aquest mot seria una «llamborda», paraula que en castellà és un *adoquín*, cosa que ens fa veure que el que diu la Rosa és un castellanisme. Ella ha intentat catalanitzar-lo afegint aquest *en-* a l'inici perquè hi ha moltes paraules que comencen per *en-* i, sovint, quan no saps d'on prové una paraula, ho afegeixes, cosa que fa que acabi dient *endoquins* per analogia. Tot i això, és un mot que no apareix en cap diccionari, ni tan sols al CTILC, i que no s'utilitzaria sota cap circumstància en aquesta forma actualment, tot i que podríem sentir a dir, per exemple, *adoquí*.

---

² Coromines, J. (1980-1991). *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes, vol. VI, p. 460

5. Conclusions

Quan vaig començar a fer aquest treball em vaig plantejar avaluar l'impacte que havia tingut la interferència del català estàndard en el català central, més concretament el gironí. Partia de la hipòtesi que sí que havia tingut cert impacte i que per culpa d'això havíem perdut molt vocabulari i trets lingüístics propis. Un cop acabat el treball, puc afirmar que no anava errada, ja que, a partir de la conversa que vaig tenir amb la Rosa, he demostrat mot rere mot que això és d'aquesta manera.

Així doncs, puc afirmar que en la llengua que utilitzem avui generalment hi han intervingut sens dubte mecanismes d'autocensura, i també una autocorrecció, tant en morfologia i fonètica, com en vocabulari i expressions; així com en castellanismes que es veuen incorrectes, però que en realitat tenen molta història al darrere. A més, aquesta censura que ens hem aplicat molts cops és de manera completament inconscient, ja que en moltes ocasions jo no tenia la percepció d'estar-ho fent, però en el moment de dur a terme aquest estudi n'he sigut plenament conscient. Un exemple d'això és el cas de *jo* i *ja* (explicat a l'apartat 5.1.), perquè per mi dir aquests mots amb una iod inicial era incorrecte, però fent aquest treball he après que no ho és, que és un tipus de ieisme històric, i que és igual de legítim que dir les paraules amb el so [j].

A banda de tot això, cal remarcar que fer que el treball estigués focalitzat en un subjecte d'investigació extern ha sigut molt positiu, però encara ho ha sigut més que la comparació la fes amb mi mateixa, perquè m'ha permès moltes facilitats a l'hora de prendre decisions. El fet que fos jo mateixa el subjecte en qui em fixava per decidir si allò era un fenomen destacable o no redueix molt l'abast de la investigació, però fa que el meu estudi sigui molt més verídic, ja que soc la mostra que ho és.

De totes maneres, no ha estat sols la pressió de l'estàndard allò que ens ha allunyat de la llengua dels nostres avis, sinó que el canvi en les formes de vida és també responsable de la relegació de molt cabal lèxic, motiu pel qual també s'ha perdut varietat dialectal. La Rosa i jo tenim estils de vida diferents i, per tant, un imaginari molt diferent, perquè moltes paraules que treballa són coses que han desaparegut o ja no s'utilitzen de manera habitual. De fet, aquest ha sigut un dels grans problemes que he tingut a l'hora de fer el treball, perquè hi havia moltes coses que no sabia què eren ni com trobar-ne informació. Tot i això, gràcies a

l'ajuda del meu tutor i de familiars sempre he pogut continuar endavant i trobar resposta a les preguntes que em feia.

Mai m'havia plantejat quins eren els motors del canvi lingüístic, perquè no n'havia tingut la necessitat. A partir d'aquest estudi, sense intentar-ho, i ni tan sols adonant-me que ho estava fent, els he descobert: l'analogia i la reanàlisi. A mesura que anava investigant el perquè de tots els fenòmens que observava em trobava amb què la major part dels cops eren produïts per analogia: per similitud a una paraula, se'n canviava una altra. No només això, sinó que també la reanàlisi era recurrent, ja que reinterpretar l'etimologia erròniament, o una seqüència de manera esbiaixada, provocava un canvi en conseqüència (com és el cas de *l'amoto*, que en realitat hauria de ser *la moto* o *les estisores*, que haurien de ser *les tisores*). Per tant, gràcies a fer aquest estudi m'he endinsat una mica més en tot allò que fa que la llengua sigui quelcom que canvia a partir d'uns motors molt potents, els quals són imparables, perquè són els mateixos parlants els que els impulsen.

A partir d'això puc parlar sobre quina és realment una de les grans conclusions a les quals he arribat fent aquest treball, deixant de banda que l'objectiu inicial era bàsicament extreure una llista de trets, ja que mentre l'estava fent em plantejava moltes altres coses. Una d'aquestes són els avantatges i els inconvenients de l'estandardització: la imposició d'una llengua homogènia i forta que fan els mitjans de comunicació i l'escola té uns inconvenients, que és que la llengua espontània dels vells recula i nosaltres, d'una manera inconscient, no ens adonem que ja no parlem com s'havia parlat sempre aquí; però alhora té uns avantatges, com la consolidació de la llengua i l'obligatorietat que fa que tingui, i que en conseqüència la fa continuar.

Últimament es constata des d'alguns àmbits la voluntat que tots els parlants del català utilitzin l'estàndard com a llengua habitual, sense deixar fluïdesa a la parla. Haver fet aquest treball m'ha ensenyat que el coneixement de la llengua tradicional i la llengua dels vells, en el fons, el que ens proporciona és flexibilitat als parlants, ens fa deixar de ser tan rígids. A vegades diem castellanismes a certes paraules, però aquestes es diuen des del segle XVI, cosa que ens fa pensar si realment són tan incorrectes com ens fan creure. Tenir en compte això et fa més tolerant, perquè és entendre que la llengua és una realitat molt complexa i molt variable, no és una cosa rígida i fixa.

Des d'altres sectors es constata també, en contraposició, una mena de sentiments nostàlgics pel fet de no parlar com els vells, de perdre trets lingüístics propis, per la qual cosa

han sortit molts lingüistes a intentar retornar-nos a aquesta llengua. Crec que aquest allunyament de la llengua dels vells, que implica certs canvis, encara que pugui saber greu, no és negatiu, és la vida. Per això deia que la llengua és quelcom que canvia i crec que l'hem de deixar canviar, no ens podem quedar ancorats en formes antigues perquè tot això ens va a la contra i farà que la gent no vulgui parlar la llengua. Aquest és el que considero l'efecte més negatiu de l'estandardització: l'homologació i la creació d'una llengua que s'adapta pitjor al territori i a les necessitats, i tolera menys la imperfecció.

La conclusió, per tant, no és dir que hauriem de tornar a parlar com els vells, sinó que conèixer la llengua dels vells (la diversitat, com la llengua canvia) ens fa més responsables i tolerants i, en conseqüència, més dúctils i resilients. Perquè l'actitud contrària, aquests fanàtics que corregeixen a tothom, es fan antipàtics a la gent, fan antipàtica la llengua i acaben provocant una reacció que és: com que no soc filòleg o intel·lectual, com que no parlaré bé la llengua, doncs no m'hi poso i parlo en castellà. La reacció que acaben provocant és de rebuig i com si el català fos per lletraferits, quan aquesta llengua és per a tothom.

Per tant, veiem que és contraproduent portar a l'extrem la defensa de la llengua estàndard, i conèixer això (la llengua de la gent gran, la variació dialectal, la llengua antiga) t'obre perspectives i et fa més tolerant. No vol dir que hagi d'anar en contra de l'estàndard, o que ningú la utilitzi, però aquesta serveix per a les coses que serveix, les situacions més formals. Per mi, la llengua ha de ser viva i ha d'enllaçar amb la dels nostres pares i avis. El que hem d'evitar, per sobre de tot, és el pensament de «com que no estic a l'altura del català normatiu, el deixo de parlar», i fer aquest treball m'ha fet ser encara molt més conscient d'aquesta visió i d'aquesta realitat lingüística.

Per acabar, només vull dir que dur a terme aquest estudi ha sigut molt enriquidor com a alumna, com a estudiant i com a futura filòloga, perquè ha sigut un treball molt formatiu que, encara que no tingui gaire transcendència acadèmica, ha fet que jo em plantegés tota una sèrie de qüestions molt importants i que em fes moltes preguntes. Tots els processos que he treballat m'han servit per qüestionar-me encara més la llengua i per informar-me molt sobre com aquesta funciona. Tot i això, vull remarcar que sense l'ajuda del meu tutor aquest treball hagués estat molt més complicat per mi, perquè amb ell comentàvem tots els processos que observàvem, comparàvem el que pensàvem i arribàvem a una conclusió junts. Gràcies a tots els seus consells he pogut dur a terme un treball que quatre anys enrere no m'hagués imaginat que seria capaç de fer.

6. Bibliografia i webgrafia

Alcover, J. i Moll, F. de B. (1993). *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca: Editorial Moll

Batlle, M., Martí i Castell, J., Moran, J., Rabella, J. A. (2016). *Gramàtica històrica de la llengua catalana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Coromines, J. (1980-1991). *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes.

Coromines, J. (1997-[1971]). *Lleures i converses d'un filòleg*. Barcelona: Club editor.

Fabra, P., & Miracle, J. (1983). *Diccionari general de la llengua catalana* (18a ed., amb el text íntegre del prefaci de Pompeu Fabra a la primera ed.). Barcelona: EDHASA.

Feliu, F. (2021) «Estandardització, consciència lingüística i canvi lingüístic. A propòsit de la proclisi de les formes plenes dels pronoms en el català central», dins Miquel Àngel Pradilla ed., *De llengua i societat: de la proposta fabriana a la reforma normativa de l'IEC*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, pp. 15-31.

Jané, A. (1986). *Gramàtica essencial de la llengua catalana*. Barcelona: Barcanova.

López del Castillo, L. (2000). *Gran diccionari 62 de la llengua catalana*. Barcelona: Edicions 62.

Moll, F. de B. (2006). *Gramàtica històrica catalana / edició corregida i anotada per Joaquim Martí Mestre amb la col·laboració de Jesús Jiménez*. València: Universitat de València.

Diccionari de la llengua catalana. (2009). (2a ed., 1a ed. en rúst.). Barcelona: Edicions 62.

BDLEX. (s. f.). <https://bdlex.iec.cat/scripts/index.asp>

Corpus textual informatitzat de la llengua catalana. (s. f.). <https://ctilc.iec.cat/scripts/>

7. Annex: transcripció de la conversa amb la Rosa

+*Com et dius?*

-Rosa Bagudanch Campeny. Bagudanch **ia te** dic que amb *n* i *ce hache*. Perquè Bagudanch **de vegades** tothom ho escriu com vol.

+*D'on ets?*

-**Io** d'aquí Cassà, vaig néixer aquí.

+*Has viscut tota la vida aquí?*

-Sí però aquí al poble no, **io** soc de pagès.

+*De pagès.*

-Sí, d'una casa **que'n** deien **a** Can Ramada. Una casa de pagès a Mont-Roig, si has de posar el veïnat.. **Io** soc de Cassà, eh, Mont-Roig és de Cassà, però el veïnat **se'n deia** Mont-Roig i la casa se'n deia **a** Can Ramada. Encara és hora d'ara que molta gent... encara hi ha **vegades ho** dic "soc la Rosa de Can Ramada". I després quan vaig fer disset anys **vàrem** venir aquí al poble.

+*Els teus pares a què es dedicaven?*

-Pagès, de pagès. Quatre vaques i cuidant terra i cuidant gallines... Mira, el meu pare senzillament teníem vaques, **pude** en teníem sis o set i teníem eugues i cavalls perquè havien de **tirar el carro**, no?, per llaurar i per tot això. **Viem** de... teníem tres eugues. I **después..** això era la part dels homes, pagès **nava aixís** i ells de la llet que **travien** de la vaca i si **nasquia** algun vedell o **aixís** mantenien el bestiar, diríem, compraven tot el menjar del bestiar. I les dones, encara que **treballauen** igual que els homes, tenien pollastres, conills, ous, i d'aquestes tres coses **naven** a mercat a vendre-ho i mantenien la casa: **comprauen** el

sabó de rentar, una mica de roba, una mica de cosa.. **bueno**, no es **compraua** tant perquè és clar com que tenies conills, tenies pollastes, ja vivies.. no era com ara, compràvem **arangades** i en tenies per tota la setmana. Però abans a pagès **naua** una mica **aixís**. No era separat perquè tot era la casa i tot i **com vien** de sortir cèntims per fer coses sortien d'aquí i d'allà, però **lo** normal és que la dona, amb les gallines, amb els ous de les gallines, amb els pollastres, que **criauen** pollastres, que **almenos** a casa n'hi **vien**, i els conills que tenies **naves** a mercat a **vendr-ho** i **llavons** aquests cèntims que feies elles ja es quedaven i ja compraven si alletaven una vaca o... **bans** es **compraua** molt poca de cosa quan necessitaves un jersei o unes sabates, això, perquè és clar, els cèntims dels vedells i de les vaques ja **es via** de comprar el menjar per les vaques. Ara, si es feia una obra **amb** una casa, **llavons** els cèntims sortien d'allà on vivien, tant del costat de les vaques com del costat de la casa.

+Tens germans?

-**Io** tinc quatre germanes, però ara només en tinc una i em penso que no la tindrè gaires dies perquè està molt malament. Però érem quatre germanes. **Bueno**, quatre, i si **te** dic la veritat **viem** sigut cinc, perquè un nen, un meu germà, es va morir **con** tenia tres anys i jo no el vaig **conèixre** mai. Però **io**, en vida, he tingut quatre germanes.

+I a casa teva hi vivien les teves germanes, els teus pares i els teus avis?

-Tots.

+Tothom a casa teva?

-Amb les meves germanes... **Io** soc la petita. **Io** amb la meva germana gran tinc dinou anys de diferència. Ella és molt gran, era molt gran, jo vaig **néixre con** ja no s'ho **pensauen**, molt tard. La **meu** mare aquell temps, ara no seria gran, però tenia quaranta-un anys, **quell** temps ja era gran i **llavons** vaig **néixre** jo. Però, vivíem allà a Can Ramada que et dic, allà a pagès. Doncs vivíem tots: les quatre germanes, el meu pare, la **meu** mare... Que totes feien de pageses, totes **nauen** a treballar al camp i a més a més la gran, **llavons** es va casar perquè ja tenia vint-i-cinc anys, i el seu home també va venir a casa, en Martí, el meu cunyat. I **después** **varen** tenir dos nens i també eren a casa, osigui que érem set. **Espera-te**: quatre, cinc, sis, set i el pare i la mare nou. Abans, el pare i la mare vivien amb l'hereu o la pubilla, el gran. I a

casa, com que era la **meua** germana la gran, la veritat que **varen viur-hi** bé fins que es **varen** morir, no com ara que de seguida van a un hospital o un mes amb un, un mes amb l'altre... No, no, ells **varen** viure amb el meu pare i la **meu** mare sempre. I les germanes ens **vàrem nar** casant, però jo vaig estar-hi molts i molts anys **visquent** amb la meva germana gran i el seu home i els nens. Per mi aquells dos nois eren com germans, perquè és clar, jo tenia nou anys més que el nen de la meva germana, només tenia nou anys més. Clar, com que era la tia petita... la **meua** germana tenia dinou anys més que jo.. clar, ella va tenir les criatures i érem molt **iguales**, quan ella va tenir les criatures **io** ni me'n recordo, **io** era molt petita. Amb els nens **io** hi jugava, **io** també era una nena i jugava amb aquest nens.

+Em pots explicar com era un dia a dia a la casa?

-Un dia a dia a la casa era a pagès, era **trebair** molt. **Aixecaves** i **ia naves** al camp: si es **via** de llaurar un **tros**, si es **via** de cavar... **Llavons** feies **mongets**. Ara tot va molt pràctic, però **llavons** no, a pagès era terrible pels homes però sobretot per les dones. Perquè les dones es trobaven que **vien** d'anar al camp a cavar, treure herbes, a fer **lo** que fos i arribaven a casa i **vien** de fer el dinar, **vien rentar** plats, **vien** de rentar la roba... Fer la roba, **se** rentava... Normalment, el costum, era rentar la roba el dilluns, **ajuntaues** tota la roba de la setmana i la rentaves el dilluns. **Llavons** en un **coffi** gros la posaves en **remui**. D'això me'n recordo molt bé d'això, mare de Déu, **hasta con** ja érem aquí a Cassà encara ho fèiem. Amb un **coffi** gros la **posauem** en **remui** tota, perquè la rentàvem a mà és clar. I **llavons** en el safreig, ple d'**aiga**, i **nar** esbandint, **nar freganta-la**, en allà el rentador, hi **via** allò que feia aquella forma de rentador. I **llavons** el safreig estava ple d'**aiga** i **naues** tu rentant-la en allà **nar-hi** tirant **aiga** i que marxés una mica el sabó i **después** l'esbandies en el safareig i l'estanies així que **rajaua aiga** de per tot, però era **aixís**. I el dia a dia era treballar, treballar al camp.

Això sí, al **dematí** com ara, **con s'aixecauen**, com que **s'aixecauen** aviat si bevien una mica de llet o una cosa, però **llavons** cap allà quarts de deu **esmorzauen**. **Llavons** es dinava. Allà a les dotze es plegava del camp perquè l'home **via** de donar una mica de menjar **en el** bestiar. Al bestiar se **donaua** menjar al **dematí**, **con s'aixecaua lo** primer que feien era donar menjar al bestiar, perquè el bestiar ha de menjar: tots els porcs que tenien, les gallines, les vaques... tot. Al **dematí** **donaues** de menjar, **naves** al camp a fer **lo que's gués** de fer. I **llavons** cap allà a les dotze venien a casa i l'home **donaua** menjar al bestiar atra vegada, una mica (no se'ls **in donaua** tant, però **se'ls in donaua** una mica perquè esperessin al vespre), i la dona **se'n naua**

a fer el dinar. Això era el dia a dia més d'un matrimoni, ara a casa com que hi **via** tanta colla a **lo** millor feia el dinar la **meua** germana, però normalment feia el dinar la **meua** mare.

Ara, el problema està amb havent dinat, l'home se'n feia una mica de migdiada i me'n recordo com si fos ara que el meu pare deia: "Montserrat, **con** estiguis de rentar els plats, **dig-ho** que ja tornarem a marxar cap al camp". **Io** era petita i **pensaua**: "ell ha pogut estirar-se una mica, aquí, fer una mica de migdiada i la **meu** mare no, no té temps". Ara es fan les coses molt junts, però abans no. I els plats, com que tu diràs, ja em diràs amb les cuines que **hi via** abans, que no hi **via** ni **aiga** calenta... I, au, i **llavons** ja tornaven a anar al camp fins al vespre. I **llavons berenauen**, això sí, **con** venien del camp, m'enrecordo que es feien una bona amanida, una mica d'embotit del que en tenia, perquè com que mataven porc, ja fèiem embotit per molt de temps, no era com l'embotit d'ara que el compres i l'endemà ja és dolent. Aquell embotit el fèiem **nosaltros** del porc i el penjavem allà en unes canyes que l'**aiga** el toqués i allò durava mesos i mesos, era boníssim. I berenava, **llavons** ja havíem acabat lo del camp, i llavons **es tornaven** a donar menjar al bestiar, i **llavons** al vespre **se sopaua**.

+Teníeu hort o només teníeu animals?

-Hort sí, la **meu** mare era hortelana.

+I què hi fèieu a l'hort, què hi plantàveu?

-La **meu** mare era hortelana i **naua** a vendre a plaça, també un altre element de vida que tenia ella. Dos dies a la setmana **naua** a vendre a plaça. I teníem mira mongetes, pèsols, ceba tendra, enciam, molt d'enciam, tomates, bitxos, pebrots... de tot això que ara trobes en supermercats, abans com que no hi **via** supermercats, tot això es **venia a plaça**. Doncs la **meu** mare **ia** tenia uns **coves**, uns cubells, expressos, molt amples de dalt, no gaire alts, i allà **se sentava** ella i tot voltant els cubells amb unes balances d'aquelles antigues d'aquell temps amb pesos de quilo i tot allò. I venia, venia molt, eh, era molt coneguda a la plaça, hasta **pude** la **teu** àvia encara se'n recorda de la Ramada **con nava** a plaça.

+Ja li preguntaré.

-Pregunta-li, perquè venia molt i estava al costat de la Torremansa, una dona que era de la Torremansa, que portava molt aquella, portava **hasta** recuits i aixís. No, no, la **meu** mare verdura, verdura i prou.

+Teníeu un hort petit a casa?

-Teníem un hort que era ben **aconditionat**, ho **viem** fet bé. Hi **via** com un reg, una cosa **feta d'obra**, i l'**aiga** passava per **llà** i ella podia **nar** destapant i **nar** regant, saps. Era un hort com d'aquí al pati de casa, era llarguet, era llarguet. Hi feia de tot, eh, hi tenia de tot, i com que **ia** s'hi **dedicava**, **com** veia que uns enciams ja es feien grossos ja en feia uns altres de petits, saps? Ella era hortelana, això sí, era hortelana. Ja et dic, **naua** a vendre això. Ara, els pollastres, el **coní** i els ous, això es venia a plaça. El dimecres hi **via** un mercat de pollastres i ous i **conís**. Venien uns pollets de fora, amb unes gàbies molt grosses que portaven, i **eren gent** que s'hi dedicava especialistes per **vendre'ls-a en a** les carnisseries. Osigui ells eren uns intermediaris. Com ara la **meu** mare ho portava a plaça, hi **via** un **poller** i li deia "d'aquest parell de pollastres vint-i-cinc pessetes, que es deia en aquell temps". "Ui, no" deia la **meu** mare "que és poc" o **aixís**, saps? Doncs **nauen** amb un altre **poller**, **se'n deien pollers**, **naua** amb un altre i si **quell ni'n** donava trenta, doncs mira, **ni'n** donava trenta. I llavors aquests **pollers**, ells tenien les seves carnisseries, les seves fàbriques de **lo** que sigui... No ells no els **a** tenien, ells eren uns intermediaris. Ells els venien, com ara els **conís** de la **meu** mare a **lo** millor **nauen** a petar en una carnisseria d'aquí Cassà mateix, o de Girona, o de Barcelona. Ho feien **aixís**, i els ous igual, eh, i els ous es **portauen** per dotzenes.

+No n'hi havia de sis, eren dotze sempre.

-Sempre, sí. Home, si n'hi **via** com ara sis dotzenes i **mija** també **te se la** quedaven igual, perquè ja t'ho podien comptar. Però sempre **gafaven** tres a cada mà, perquè els ous encara que en portessin un cistell ple **els a contaia**. Se'ls passava al seu cistell i sempre tres, tres... Tot això era l'ambient d'abans, és clar, era diferent.

Com ara perquè poguéssim beure una mica fresc, com ara **nosatres** teníem un pou allà a casa, com tothom a pagès. Doncs **gafàvem** la **corria**, saps què vull dir? allò rodó que es posa **en** allà dalt dels pous, encara en pous aquests antics o així, que hi ha com una corda; enganxàvem un cistell a baix de la corda i **después a dintre** hi posàvem el **càntir** de l'**aiga**, el porró de vi o **lo** que sigui, i amb allò ho baixava amb la corda i **aixís**, amb l'**aiga** del pou i el

cistell, com que l'**aiga** entra perquè el cistell és vímet, l'**aiga** entra, doncs **se** refrescava una mica la beguda. Així refrescàvem les begudes, **io** me'n recordo.

De dutxa no en teníem, ja els hi pots posar, però el meu cunyat va fer una dutxa. Va fer un **cuarto**, va fer un **cantó**, el meu cunyat era molt enginyós, va fer l'obra en un cantó i va fer una dutxa. Ara, per **poguer-se** dutxar, lo que **nava** bé **llavons**, perquè molta gent no es podia dutxar, **viem** de pujar unes escales i emplenar el dipòsit, perquè a dalt hi **via** un dipòsit. I, és clar, ara que hi ha motors i coses no costaria pas **re** d'emplenar, però **llavons** el **viem** d'emplenar a galledes. I **con** deien "Va, noies, totes, que hem d'emplenar el dipòsit", i emplenàvem el dipòsit d'**aiga** i **llavons** ens podíem dutxar. Amb **aiga** freda, amb **aiga** freda eh, sempre, **aiga** calenta no.

+No hi havia aigua calenta?

-No, ni a dins de les cuines tampoc, no. I **después** hi **via** com ara a la cuina de casa una llar, però **bueno**, una llar com aquest moble **casibé**, la meitat del moble. I **con** **entraues**, com ara ara, que dius **bueno** ho tens mínimament bé, allà **llavons** entrava el meu pare o el que fos amb una **fetxina** -una **fetxina** **pode** vosaltres no sabeu què és: és allò que és **bruc**, bruc per encendre el foc, allò prim- i passaven uns carros que venien **fetxines** que era lligat, tot un feix de bruc lligat, que era per encendre, i **llò** era per encendre el foc. I **llò** sempre en **compraues** i en tenies a casa per encendre el foc. I, és clar, ara les cases com que són tan netes i tan d'allò... Però **llavorens** a lo millor entrava el meu pare amb el feix de bruc i **via** **rossegat** pel bruc tota la casa i el **via** posat al costat del foc. Però és que es feia aixís.

Ara, i sempre, al foc hi **via** una... Això sí que és interessant perquè hi **via** una... Ara no me'n recordo de com **se** **deia**, és igual, però penjava una cosa de la xemeneia, del mig de la xemeneia, penjava un ferro, un **garfis**, com un **garfis**, i a sota hi **via** un **trespeus**, això sí que me'n recordo que **se'n** **deia** un trespeus, a sobre del foc. Feies el foc, posaves el..., el foc perquè allà **llavons** el foc el fèiem gros, eh, a trossos grossos i així, no hi **via** pas calefacció a les cases, al contrari, eren fredes com la neu. Doncs, posaves un **trespeus**, que un **trespeus** són tres peus i **después** una rodona a sobre d'aquests tres peus, però tot això soldat i fet bé eh. I **llavons** hi **via** un ganxo que sortia de la xemeneia i **llà** sempre hi **via** un **perol** penjat, un **perol** és com un olla, però era un **perol**, que ja era negre de tant estar penjat.

+Què hi posàveu?

-Per tenir **aiga** calenta. Allò era perquè la casa, amb el mateix gastar foc, teníem **aiga** calenta.

+*Sempre en teníeu allà dins, no?*

-Sí, sempre allà **dintre**... volies rentar els plats o volies fer alguna cosa i tenies **aiga** calenta. Així, amb el mateix gastar foc, gastaves. I allà fèiem unes torrades, que **bueno**...

+*Clar, també, s'ha d'aprofitar tot, eh.*

-Sí, i la **xuca** que feia el meu pare allà a la vora del foc, oh, que li era bona. Per menjar una **xuca** de vi, es posava amb una tassa, com un bol d'aquests d'ara, es posava moltes vegades les crostes del pa si havien sobrat o un pa que fos una mica sec, perquè abans tampoc es **llençaua** res. I ho posava, ho remullava, ho posava en remull amb vi i **llavons** ho posava **aixís** a la vora **al** foc i **llò** se li posava una mica tebi, una mica escalfat. I **bueno**, s'ho **menjaua**... Només en **menjaua** ell eh, però oh, com disfrutava aquell home amb la **xuca**! En deien **xuca** d'això.

+*Ara que em deies això de la llar, la dutxa i tal, com eren les cases abans? És a dir, les habitacions i així. En quin tipus de llits dormíeu o la cuina...*

-Mare de Déu nena, les habitacions d'abans... **Bueno**, a casa no estava molt malament, si vols que et digui la veritat. Estàvem bé. A casa teníem una, **dugues**, tres, quatre, cinc habitacions, hi **via**. **Allavorens** no **estaua** malament, **lo** que **estauen** malament eren els 'techos', a les cases no feies **gaire obres** i **com** plovia **vies** de posar galledes a sobre el llit, galledes aquí, galledes allà per si plovia. Ara, per dintre les habitacions, no, **estauen** normals, la del meu pare era quadrada molt bé, la de la **meua** germana gran, que es va casar, també bé, hi passava la xemeneia. Una vegada li va caure un (...) a la xemeneia. Bueno, tapada eh, el **quadro** de la xemeneia passava per allà la seva habitació.

Llavors teníem... les cases hi **via**, un **quarto**, en teníem un, que en dèiem el graner. Que allà al graner hi posaves com ara **com** batíem, o **aixís**, perquè és clar llavors venia el temps de recollir el blat i s'hi posava tot el blat per menjar a dalt. Bueno, era molta feina, perquè primer que **ia** no sé perquè es **via** de pujar el blat a dalt, per les escales, aquells sacs de blat que **pesauen** tant. **Allavons** el tumbaven, **allavons** quan el venien el **vien** de tornar a cosir... Ara **ia** va de la màquina del camp, **ia** va de dret no sé **en** on, però **ia** no passa per enlloc, **ia** la

màquina, ara com baten, **ia** surt la bala feta, osigui no hi ha feina. **Llavons**, lo que era segar i batre a l'**istiu** era terrible.

I la casa, al baix, no, hi **via** un menjador, la cuina era lletja i vella, molt vella i era d'aquelles cases que, com ara, com si **guessin** foradat una mica la paret i **después** hi **via** un armari que estava com empotrat que **llà** hi posàvem quatre coses... La cuina veies les piques i eren molt **veies**, molt **veies**, era **veia**. **Llavons** l'**aiga** que sortia de rentar els plats, és clar, no era com ara que tot són tuberíes, l'**aiga** sortia i molt bé però és clar se n'**anava** allà darrere, **llà** hi **via** un reg i l'**aiga** se n'**anava** avall pel reg. No era com ara que tot està molt ben endreçat i totes les tuberíes, no, sortia l'**aiga** per darrere la cuina, que no hi **via** res i se n'anava.

I **llavons** tenies, encara a casa això no ho teníem, però a molta gent els hi entraven les vaques o les eugues per l'entrada seva i **naven** al **cort**. Nosaltres no teníem, teníem a les eugues allà al costat de la casa, ben bé al costat enganxades, però n'hi **via** una, via tres, **dugues** i la **torda**, que li déiem que era una de tendra molt maca i la teníem a la mateixa **cort** però una mica més amunt i hi **via** una finestra que **donava** a l'escala i quan **naves** al llit ella **travia** el cap allà i tu tenies el cap de l'euga allà a l'escala, **hasta** feia gràcia, eh, perquè com que ja **te** coneixia, era el seu **respirader**.

I les comunes no **te** cal que te'n parli, oi, jo la por que tenia. **Bueno** això no és interessant... No perquè **io** sempre **pensava** que cauria dins de la comuna.

+Ah sí? Eren molt grossos els forats?

-No, no, no... No puc pensar-hi amb la comuna, **io m'anava** al carrer allà darrere l'herba o **llà** on fos. Les comunes eren molt ben fetes, allò de seure...

+Però eren a fora de casa o a dins?

-Bueno **io** la tenia a la **cort** de les eugues, **via** d'anar a la **cort**. Tot ho tenia **aixís** a fora, no allò que hi podies anar que ara estàs aquí i vas al vàter. **Io via** d'anar per fora, com tothom, **via** d'obrir la porta que hi **vien** les eugues, però **passaues** per darrere, ja era ample, i **passava** per darrere. Però és clar, les comunes abans **lo** de **sentar-te** ja era fort, però **lo** de terra... **Io** era **lo** de terra **lo** que **ma** feia por, perquè **lo** de terra era a cada **cantó** hi **via**, com ara això, hi **via** una fusta **aixís** posada o en paret no sé què, però **llavons** a sobre eren **dugues** fustes així tombades aquí. I **io** no, **io** no ho podia suportar, perquè **pensava** **questes** fustes te s'aixeca d'un **cantó** i **ia** ets **en a** dins. I d'allà no surts eh, et quedes força de merda... No perquè és

clar, això **bans se travia**, vosaltres ara tot això ho trobeu molt gros, però tot això **se travia**. I no es gastaven els **abonos** que es gasten ara, eh, això **llavons** deies avui hem de treure **suc**. Hi **via** unes **semals**... oi, nena, és que el pagès d'abans...

Llavons hi **via** com unes **semals**, que eren com un **coffi** però alts i tenien al costat unes **anances**. Hi **vies** de fer dos pals (la **teua** àvia se n'ha d'enrecordar bé d'això de les **semals**, mare de Déu), i feies dos pals de bosc, n'anaves a buscar que fossin prou forts, i aquella **semal**, **allavons** quan la comuna **semblaua** que **ia** s'hi **via** nat molt i que **via** de ser una mica plena, **se travien** aquelles fustes i és clar **quedaua** un forat i amb una **cassa**, una cosa llarga, diríem com un 'cucharón' d'ara, però molt gros i molt llarg, i **travies lo** d'allà. I **llavons**, quan fèiem patates, ho posàvem a les patates. Fèiem el forat per fer la patata, passàvem amb un tràmec i fèiem "cloc", un forat, vaja. I un altre **nava** pel darrere i tirava una **cassada** de **suc** i llavons s'hi **posaua** la patata. I no **vies** de menester **abono** en tot l'any, **xò quests** abonos que cremen tan químics, doncs res, amb **suc ia** la tenies **abonada** per tot l'any. **Llavons** primer feies això i amb el tràmec **passaues** a **tapa-la**. Amb el tràmec passaves a **fer la rasa de la patata**, a **tapa-la**, primer feies el forat per poder tirar el **suc** i la patata i **llavons** passaves i feies una **rasa**, recta, que les patates sempre són amb **rases** rectes, doncs després tapaves amb el tràmec i au **te quedaua** la patata allà tapada i **ia** naixia i **ia** no **vies** de posar-hi químics, amoníacs químics ni **re** d'això.

(*parlant de semals*) Mira, hi ha gent, hi ha **puestos** que encara en tenen per **adorno** d'això, eren molt ben fet eh, era un **istil** d'una bòta de vi però la meitat.

+*Tu has anat a l'escola? Vas anar a escola? Fins quina edat hi vas anar?*

-Sí, sí, fins a catorze anys. M'hagués **gradat** estudiar però **allavons ia** no **me varen** deixar estudiar. **Ia** vaig anar a **trebair** i **ia** va estar. Però l'escola **m'agradaua** i **m'agradaua** l'escola.

+*I allà hi tenies amigues? L'escola era aquí al poble?*

-Sí, **via** de fer... Hi ha just **mija** hora de casa a l'escola **mija** hora. Doncs jo **nava** a peu de casa a l'escola. A les dotze anava de l'escola a casa. A les **dugues**, no a les **dugues**, a dos quarts de **dugues**, llavons **ia** sortia de casa i tornava a **nar** a l'escola, a peu. I a les cinc tornàvem a **nar** a peu. Però com que érem molta colla, perquè és clar tothom **via** de fer **lo** mateix, i per **llà quell** veïnat érem colla de noies i nois i nens, **vaia**. I d'allò, i tots **nàuem**...

+*I què hi fèieu al cole? Què estudiaveu i què...?*

-No, estudiar... **Io** no sé, no m'enrecordo, **estudiàuem** aproximadament **io** mateix que estudiem ara però ho **estudiàuem** més **pode** a l'antiga però **io** ho **trobaua** més pràctic. Perquè ara **vosatres** si **io te dic** aquesta habitació fa quatre **metros** quadrats i l'hem d'empaperar, quan paper necessitem? I de memòria no m'ho dius.

+*No.*

-**Bueno**, doncs nosaltres, **io** a casa **te puc** ensenyar llibres. Fèiem molts llibres, moltes coses i com ara els problemes de matemàtiques tots eren **aixís**, eh: si **io** tinc tres vaques, els primers, de **com** érem més petits, si **io** tinc tres vaques o cinc vaques i se'n venen **dugues contes** en queden. Osigui, a primer eren així senzills i **llavons ia** eren més complicats.

(+*El papa de mates què feia?*)

-Bueno, sí, feien veu, també feien **aixís** parlar... El vers, m'enrecordo molt, que estudiava el vers. Després nosaltres feiem la religió i feiem la **urbanitat**.

+*Urbanitat?*

-Urbanitat, sí, urbanitat. A hores d'ara n'hi hauria que els hi convindria.

+*Era com així de conducta?*

-Sí, com de conducta. Sí, perquè la urbanitat era que **com** tu passes per l'**acera** i ve una persona gran has de baixar. Si vas **amb** un autocar i una persona gran no té seient, un jove, ens deien "us heu d'aixecar i deixar seure aquella persona". I, **bueno**, coses així... Era un llibre estretet, encara me'n recordo, però era el llibre d'urbanitat. **Llavons** teníem molt de catecisme. **Después** teníem el de matemàtiques, teníem el de llegir, *Países bajos*, me'n recordo que se'n deia, perquè llegíem **amb** una mica en castellà, no gaire. Perquè era català, eh, nosaltres ens ensenyaven tot en català.

+*Us ensenyaven en català?*

-Sí. Teníem llibre de lectura, també, teníem com ara geometria, que era el llibre de les matemàtiques, la gramàtica... Els noms eren aquests: gramàtica era **lo** que ara són paraules, **enraonar**, diríem, **lo** que és parlar; com ara l'aritmètica eren els problemes, problemes i coses **aixís**; la geometria eren coses de triangles, ens **ensenyauen** molts triangles; **allavons** hi **via** la gramàtica que era cosa de llegir i **aixís**; un de lectura molt gruixut; **llavons** hi via el catecisme.

+*El catecisme era una assignatura també?*

-Sí, el catecisme? Ara **ia** ho crec! I **com** fèiem la comunió i que cada dia quan **arribàuem** **viem** de resar. **Anàuem** a la Salle i d'allò...

+***Bueno** nosaltres un temps encara també ho vam fer, eh, llavors ho van treure però nosaltres encara ho fèiem, eh!*

-I el divendres, cada primer divendres de mes, **viem** d'anar a combregar i **viem** d'anar a confessar i **io pensaua** què confessaràs ara, si no tens pecat?

(+*Al Vedruna no resàvem, això és de la Salle.*)

-No, però a la Salle... Home és clar, **xò** parlo de **xò uita**...

(+*A Palamós també, la Salle ho ha fet durant molt de temps.*)

-Però **allavons** feien, allà a la Salle hi **via** l'**iclésia** allà al costat mateix de la Salle.

+*Era on és ara no encara?*

-Sí, sí. I allà cada primer divendres de mes **viem** d'anar a combregar i el dijous ja **navem** totes en fila a confessar a l'**iclésia**. I jo, la veritat, sempre **pensaua**: "què et vares confessar el mes passat?" Per repetir **lo** mateix, perquè quan ets petit quins pecats fas? **Poc que sé** com

dir-t'ho i, no sé, **io** no sabia què dir: he dit mentides, no he cregut al papa i la mama... I mira, bueno, pues també teníem el nostre rato de pati, també teníem **labors**...

+La... què?

-Labors. Allà fèiem, com ara **portaues** una coixinera, **io** me'n recordo, i d'allò, **hasta** puntes al coixí **viem** fet. I elles... teníem un dia a la setmana, una hora, **com** arribàvem, que **nàuem** a cosir, sí, sí, ens **ensenyauen** a cosir.

+Jo no sé cosir, la meva mare me n'ha intentat ensenyar mil cops però no me n'ensurto.

-Oh, el jovent d'ara no en sabeu de tot això. **Nosatros** sí que en sabíem: puntes al coixí, puntes de ganxet, puntes de tot això... Mare de Déu, **io** ara **com me** mori, aquestes les meves joves...

(+No sabrem cosir, les coses com són.)

-No, no **vui** dir això, no, **vui** dir que tinc tants llençols encara amb puntes **aixís** amples... sabeu que els capellans porten aquelles puntes tan amples **en el roquet**, saps, **vosatres ia pude** ni sabeu... Bah, pregunta perquè no saps ni de què et parlo.

+No, pero ja em va bé, per això vinc, perquè m'expliquis coses que no sé, home.

-No, **vui** dir que **io** tinc un llençol que hi tinc una punta que és com de **ruquet** de capellà, que és **aixís** ampla, que els capellans portaven una túnica blanca i al **capdebaix** tenien una punta molt grossa... I **quella** punta sempre feia puntes **aixís**. Doncs **io**, tinc tot un joc de llit, amb coixineres i tot, amb aquesta punta, que hi vaig estar per fer aquesta punta... no ho sap ningú, però en vaig fer tantes... en fèiem moltes de la vora **llavons**. Primera, que a mi m'ha agradat sempre.

+Clar perquè si no t'agrada ja...

-Perquè mira, ara només veure en aquests **quadros**, aquelles papallones i tot això és punt de creu fet meu.

+Això, mira, de petita jo ho feia això, perquè la meva madrastra m'ho va ensenyar a fer i jo cosia com pitets i així de nens i apuntava el nom del nen. Però ja no me'n recordo, ja no ho sabia pas fer.

-I doncs mira, si, no, no, i aquest també i aquells cavalls d'allà també, eh, tot això és punt de creu.

+Tot això és molt difícil, eh, aquells cavalls estan molt ben fets.

-Aquells cavalls molt ben fets, són molt macos. Perquè aquí **lo** difícil, nena, és els fils, els fils que has de posar un **marrón** una mica més clar, un una mica més fosc. És clar, perquè no és tot el mateix color. Com ara aquest no és tan difícil, perquè és diferent, però com ara aquell **ia** el vaig fer com era veterana de **fen-ne**.

+I al cole anaves amb les teves amigues i així? I a què jugaveu? A què jugaves amb les teves amigues?

-Ui, noia, a la corda, a saltar la corda, a **palet**, a l'avió, a **burilla**...

+Què són? Bueno, l'avió i així sí, però palet, la burilla... què és tot això?

-**Palet?** Mira, senzillament un taló de sabata, d'unes sabates **veies rancaves** el taló i allò jugaves a palet. A palet, a **tira'l**. Bueno, feies un **quadro**, eh, feies un quadro amb quadros a dintre i **llavons** havies de saber tirar el palet que deien en el quadro que tu deies, eh. Si t'hi **nava** bé i si no t'hi **nava** no ho feies tan bé. I **llavons** a l'avió, a corda molt, a corda s'hi jugava molt eh. A **juli**, que dèiem, que era la corda, però **fé-la nar** ben de pressa.

+A juli?

-Sí, perquè la corda, tu saltaves a cordes, **llavons** també ho fèiem més fluix i en dèiem la **barqueta** les que **guantaven** la corda la feien anar fluixa **allavons** saltaves igual però saltaves més lent. I si feien **juli**, que li deien, doncs saltaves molt de pressa, en **vies** de saber molt, perquè les que feien anar la corda la feien anar de pressa i tu **vies** d'anar saltant, saps?

No, és maco perquè la corda, **lo** normal que feies, era que fessin rodar normal, i entraves tu i deies ‘un, dos, tres’ i sorties i a darrera teu **ia n’entraua** una altra eh. És que no era que tu sola saltessis a corda, és que ens **posàuem** en fila, una darrera l’altra, i com ara entrava jo i **te** rodaven i feies tres salts, posem-hi, ‘un, dos, tres’ i **vies** de sortir de la corda i a darrera **teu ia** n’entrava un altra, també feia tres salts fins que una perdia. I, au, i **llavons** tornàvem, i ara dos i ara cinc.

+I la burilla has dit? Un joc que es deia la burilla?

-Sí, boles boles, **burilles** d’aquestes... **xò** que **pode** ara han jugat més els nois, de més grans, però **nosatres** també hi **jugàuem**.

+Com les caniques?

-Això, les caniques. **Io** en tenia una capsa, a baix, de caniques, que ara no sé pas... encara em penso que hi són, **ia els a** trobarem. Sí, caniques, sí.

+I a això hi jugaves a l’hora del pati o també quedaveu a les tardes i així?

-**Después** el que se jugava molt, bueno en els patis era més difícil, el **cuitacorre**, perquè el **cuitacorre** a veure qui **corravia** més, el **cuitamagar**... El **cuitacorre** “va corre, va” i si la **tocaues** a l’esquena doncs **ia estaua** i **llavons amagà-te** allò... ara això no me’n recordo com se deia... allò que **te** posaves **aixís** en un arbre o alguna cosa així...

+El pica-paret?

-Sí, penso... Això.

+Potser tu li deies d’una altra manera no?

-**Pode** li deia... Però ara no me’n recordo. I **te** posaves allà i comptaves fins a deu o vint o... I les altres es **vien** d’amagar.

+Ah vale, no, sí, això és el cuitamagar, no? Ara no sé ni com li deia jo... El escondite.

-I d'allò, **allavons** és que amb les **migues** hasta con **nauem** pel camí cap a casa també **juguem**. Sí, érem amigues, mira, no hi **via** discussions ni **raons** ni bullings ni tanta **mandanga**. **Axò** no n'hi **via**. Ara, si et **castigauen** de cara la paret, això sí, eh.

+*Al cole, això.*

-Al cole, al cole. **Ostrens**, que en sabien les monges de castigar!

+*Els hi deies professors, mestres...*

-No, **io** vaig tenir monges.

+*Monges, eren monges... I eren tot dones? No tenies cap professor home?*

-No, eren tot dones i **nauem** tot dones, eh, **ademés**, les noies...

+*Ah vale, no hi anaven nois.*

-Em penso que hi podien **nar** a la classe de la mare Francisca que en deien, em penso que sí que hi podien **nar** els nens perquè eren molt petits, era la classe de **parvulari**, però **llavons** ja **vien** d'anar als **hermanos**. Com que les monges i **hermanos ia** estaven de costat...

+*Clar perquè a la Salle hi havia com dos coles en un.*

-Ara, tot **lo** que és ara el **cole** de la Salle, doncs **allavons** eren dos coles. Allà **ont a-hi ha** aquelles escales tan amples que es puguen, no sé si t'hi has fixat mai, abans d'arribar a l'entrada de la Salle hi ha unes escales molt amples. Allà era l'entrada de les monges, que eren al costat de **l'iclésia**.

+*Que hi ha com una capella, sí.*

-Al costat de l'**iclésia**. I **llavons entrauem** per **llà** i les noies ens **quedauem** a les monges, eh. Ara, **llavons** més tard si es **varen nar** ajuntant **ia** nois i noies, però a la meva edat no, eh, es **varen nar** ajuntant més grans.

+*I en un dia així normal què solies menjar per dinar, per sopar? Menjaveu molta carn, llegums...?*

-No, no, no. I **llogurts**, perquè dius llegums i me fas pensar en **llogurts**, que no, que mai de la vida en **via** menjat cap fins que vaig **ésser** gran. No, grana, sí, llegums, en **menjauem** molt. Mira, per dinar, moltes vegades escudella i carn d'olla. Escudella, que és sopa, i carn d'olla, saps què és?

+*Sí, sí, sí.*

-**Bueno**, doncs això, a pagès, i **bueno** com que **io nava** a dinar a pagès, doncs **casibé** és **lo** diari. Això i llegums. Com que les llegums **els a** colliem perquè **els a** teníem a casa doncs llegums, molt. Ara, carn no, la **meu** mare comprava una dotzena d'arangades, que **allavorens** era molt barata, saps què és una **arangada**?

+*Arangada? No.*

-**Bueno** doncs és com una sardina, és un peix. Als llocs està **amb** una caixa que és salat i ve que **ia** només ho poses... hi ha gent que s'ho menja **aixís tal com pinta** perquè **ia** està salat i estan ben apretades en una caixa. La **meu** mare en comprava set o vuit i si eren grosses ens **els a** partiem i era lo que **acompanyaua** el sopar i el dinar, eh. I **después** quan **matauem** el porc, els ossos de l'**espinada** i alguna cosa **aixís** ho **salàuem** per fer l'escudella.

+*Vale, osigui posaveu com els ossos?*

-Sí, els ossos **els a salàuem** amb una **galleda terrissa** i allà plens de salt i se conservaven tot l'any. I **llavons** volies fer sopa, escudella **vaia**, **naves** allà i **gafaves** el nosequè i **te** feia un caldo bo, molt bo. Però menjar com ara... No, **menjauem** un pollastre d'**en tant en tant**, i **xò** que en teníem **nosatros**, però de tant en tant només, eh. Oh i un **coní**, de tant en tant. **Allavons** els ous, en **menjauem** algun, però molts eren per vendre, no te'ls **a** menjaves com

ara que ara menjaràs un parell d'ous ferrats, no. **Vui** dir... a més **naven** quedant els **tacats**, els més petits... Tot **axò** és **lo** que ens quedàvem a casa per menjar i **lo** més maco ho veníem. però, no, de carn com ara no, no si la carnisseria no sé ni si hi **anaua** mai la **meu** mare, vui dir, no...

Però ara, **manides**, com que a casa doncs al ser **hortelans**, això sí, et **fumies** un bon plat de cigrons o un bon plat de fesols i d'allò.

+I per esmorzar i berenar, què feieu? Torrades i així?

-Sí, sí, sí. I llet, la llet sí perquè no l'estalviàvem pas, eh, perquè la llet hi **via** llet de vaca bona, bona... **Bueno** amb un tel que feia, oh, allò era llet bona. Allò aquell tel tan gruixut el **gafaves** hi **via** vegades i te'l **posaves** sobre un tall de pa i una mica de sucre i era **lo** més bo del món.

+Amb les teves amigues i així, quan us deixaven sortir i quedar, on us agradava anar?

-**Con** vam tenir, sí, cap a quinze anys. Que **io migues** allà a pagès encara **els a tinc**, eh. **Vui** dir, que encara ens fem, encara ens **celebrem**. Allà les cases que érem a la vora i que érem més o **menos** de la mateixa edat. Però com ara quan sortíem per suposat el vespre del ball, és igual que no fòssim de la mateixa edat, **se juntàvem** totes les que érem de la carretera de Caldes i jo com que era de la carretera de Caldes avall... I **con** venia allà amb un punt ens **nauem** deixant: tu cap aquí, tu cap allà... Cada una a la **seua** casa de pagès, saps? I no, **migues** sempre en vaig tenir, sempre **navem** totes plegades, **poc que hi via** discussions, no.

+I no tenieu com un lloc concret on anar, anaveu a diferents llocs? Sobretot al bosc o pel poble?

-No, no, no, **nauem** a ballar, a la Sala Galà. **Con** vàrem tenir quinze anys que teníem edat de sortir a la Sala Galà, a ballar, sempre. És **lo** que anava tothom.

+Quin tipus de música posaven a la Sala Galà? Quins artistes hi havia?

-No, d'artistes cap, perquè **poc que n'hi via**. Però venien **orquestes**.

+Ah, vale, era música en directe.

-Sí, era música en directe i **orquestes** bones. I la música, la veritat, a **vosatres** us agradarà més la vostra, com és normal, però a **nosatres** era valsos, **pericons**, tangos... D'aquells balls macos que ballaves bé. El que sabia ballar, ballava un ball que era com si fes una coreografia, saps? No era com ara que feu... És veritat, el ball d'ara no és saber ballar, és moure's. Com ara, moltes vegades **ia** el noi **ia te** deia.. Com ara venia un noi i **te** deia: “**Uita**, ballarem el 10 que toquen el vals”. El 10 sempre era el vals, encara me'n recordo, vals d'aquests tan macos. I si sabia que tu en sabies molt i ell també en sabia molt hi **via** vegades **te** deia: “Rosa, guarda'm el 10, que ballarem el 10”.

+Ah sí? Sabieu l'ordre de les cançons?

-Les cançons no, **tocauen** la que volien, però del ball.

+Hi havia un ordre concret?

-Concret no, però molt molt sí. Com ara el pas doble, amb el que t'entenies molt bé deia “Rosa ballarem tal ball que és el pas doble, eh”, i, au, ja està. Prometies els balls, **sats**, venien i **te** deien: el primer, el segon, el tercer...

+Carai, mira.

-Sí, sí, no, però **maco**, eh. I el ball **ia te** dic, eh, el ball, jo vaig trobar-me un molt ballador, que en sabia molt, eh. Moltes dones **hi volien ballar-hi**, moltes noies, perquè en sabia molt. I era **maco** de veure, perquè ballaves i feies com una coreografia, diríem, **sats**? Volies fer una cosa ben feta, endavant, endarrere, cap aquí, cap allà...

Hi **via** cine, també, també hi **via** cine. Però al **cine** io hi vaig anar-hi més **con** vaig començar a **festejar**. **Con** vaig començar a festejar **llavons** vaig **nar**, **nauem** al cine a la tarda, **bueno**, a l'hora que **començaua**. I **con** s'acabava, feien dues pel·lícules, sempre, i **con** s'acabava el cine **allavons nauem** al ball.

+Osigui que sempre havies de veure dues pel·lícules?

-Oi, és que **ia** era **lo** que feien. I el No-Do, encara, **via** el No-Do.

+*Feien el Nodo també al cine?*

-El Nodo, sempre hi **via** el Nodo, sempre sempre el Nodo, veies en Franco sempre per tot arreu. I d'allò, i **llavons**, feien el Nodo i explicaven algunes quantes notícies. Hi **via** vegades dèiem "va **nem-nos** a seure que **ia** comencen el Nodo", **sats**, feien abans de fer la segona pel·lícula. I **llavons** feien l'altra pel·lícula i **llavons con** sortíem **nauem** aquí al ball. Ens venia just que era **mija** part del ball i **llavons** podíem enganxar... Perquè feien deu balls a cada part. Deu balls, feien **mija** part que podies **nar** a **fer el toc** si volies o això. I **llavons naves**, quan vaig festejar, eh, però llavons naves al cine i després a la segona part del ball.

+*Hi havia el tren encara a la teva època aquí a Cassà? Com era el poble abans, què ha canviat més?*

-Ui, el poble ha canviat... El poble abans els carros i cavalls **entrauen** fins a dins el poble. Com ara, mm... No sé com dir-ho. Com ara el transport tot era amb carros i cavalls, com ara ara tot són camions i **ia** no sé ni si n'hi ha de transport aquí Cassà. Però **llavors traginaven...** Hi **via** molt de suro aquí a Cassà. Doncs ho feia en Vila, un que li deien Vila, i en Periguano, i ho feien amb cavalls. **Nauen amb** una casa, **gafaven** els **fardos de suro**, que li deien, i porta aquí i, au, tot **nava** amb carros i cavalls i tot. I per **nar**, com ara la **meu** mare que **nava** a plaça a vendre, doncs **naua** amb el carro i el cavall fins **en** allà i **ia descarregava** la verdura i **ia estaua**. **Poc que no hi via** cotxes no hi podien **nar**.

Per **xò** encara hi ha algun carrer, com el carrer d'avall, que hi ha **endoquins**, endoquins saps què és? Són aquelles pedres, són **aixís allargarudes** i **aixís** estretes i això és perquè els cavalls no patinessin. **Llavons** perquè cavalls n'hi **via** a pertot **casibé**. Però ara ho han **nat** treient i han **nat** d'allò, però abans perquè els cavalls no patinessin hi **via** molt això els endoquins aquests. Perquè hi **via** molts.. Mare de Déu si els cavalls **hasta** es posaven a la plaça de la Coma.

Clar, tot era molt diferent. Si no teníem **aiga** al poble. Mira, **l'arcalde** en Josep Maria Vidal, un **arcalde** que **hi va haver-hi**, va ser **l'arcalde** que va posar **l'aiga** al poble, que sempre més el recordarà tothom tant com visquem. **Quell** home va fer foradar tot el poble, tots els carrers, i va posar **l'aiga** de la mina.

+L'aigua de la mina?

-L'aigua de la mina, l'aigua que tenim ara. Per **xò** ara hi ha **rebentons**, perquè fa tants anys que **ia** està... hi ha coses que **ia** estan una mica **veies**. **Ademés**, ara passen molts camions, abans no en **passauen**, ara hi passen camions que pesen tonelades, abans no n'hi **via** tants, no n'hi **vien**. I **se** rebenten, hi ha rebentons. Però aquell home se li ha d'agrair, aquell **arcalde**, que va tenir la valentia de remenar tot el poble i posar l'aigua de la mina. L'arcalde Vidal, mira ara encara fa quatre dies **enraonava** amb la **seua** dona.

I **llavons** va ser una millora pel poble allò, oh, obrir l'aixeta i tenir **aiga**... Mira, **io** amb la **meua** germana, **con io**, pensa que **con io** venia de ballar el diumenge, la **meua** germana gran, com que **io ia** t'he dit que vivia amb ella, doncs **ia** m'esperava amb un **coffi** i dues galledes i **navem** aquí al **xalet** d'en Roure que és, on t'és **espera-te**, per aquí... Aquí mateix al meu carrer tirant **amont** doncs n'hi **via** una casa que en deïem el xalet d'en Roure, que hi vivien els de can Roure, els parents de Roure i aquests. Doncs hi tenien un pou que l'aigua era molt bona i en **donauen** aiga a tothom perquè en tenien d'altres, podies **nar** a buscar **aiga**.. Doncs el diumenge al vespre la **meua** germana **ia** m'esperava i emplenavem... **Cuàvem** l'aiga, perquè es **via** de **cuar** amb la **corria** eh, no hi **via** pas (...) ni res i llavons **emplenauem** les dues galledes. I, au, una galleda cada un i el **coffi**. I el **coffi** el **duiem** una ansa cada un i cap a casa pel dilluns **lo** que te dic de posar la roba en **remui** i de rentar, perquè l'aigua del poble no era bona, no agafava el sabó, i aquesta sí.

+I això, hi havia els bars i això... Estaven bé?

-Sí, **bueno** és un **puesto** que **io** no hi entrava gaire, però sí que n'hi **via** algun, però no com ara, **re**, hi **via** molt poca cosa abans. Però sí que n'hi havien, sí, perquè hi **via** aquest en Matetes aquí que en tenia un, un que li deien en Xico del Masnou, si n'hi **via** un altre d'en Mestres que **ia** no me'n recordo com se li deia... Sí, eren bars diferents, no ho sé, no eren tan senyors com ara. Perquè la gent, com que és clar, ara vas allà i fas un xupito o un d'això o un d'allò, allà no, allà era **nar** fer el got de vi.

+El què?

-Un got de vi o amb el porró, amb **lo** que sigui. Eren bars per **nar** a fer... No bevien, no hi **vien** aquestes coses com la CocaCola. Tot això va anar **vinguent** després. És clar, hi **vien**

bars d'aquests que sí que n'hi **vien** però **io** no hi **via** entrat gaire en aquests bars perquè eren més d'homes, hi **anauen** més homes.

+I tu el tren l'agafaves? L'havies agafat algun cop?

-Sí.

+I com funcionava aquest tren? Perquè és una cosa que, mira, mai m'han explicat. Sé que hi era, però no sé com compràveu els tiquets o...

-A la taquilla, **axò** que hi ha aquí dalt, **lo** que és l'estació, ara tot sembla un local, però **llò** era repartit. **Entraues** i **ia** hi **via** una taquilla **aixís** com això i **llà** darrera el **jefe** de l'estació. I tu deies: "un bitllet per Girona" o "un bitllet per Llambilles" o per Quart i te'n donaven. **Pujaues** al tren que hi **estaues** amb una hora per **nar** a Girona, **nauem** molt a poc a poc.

+Tela una hora per arribar...

-Una hora **pode** no però ui.. Mira, jo només et diré que **la gent que vivien** per aquí el carrer del Remei o així... Perquè és clar, el tren **naua** pleníssim eh, no hi havien pas **autocars** i la gent **naua** a treballar a Girona o si volies **nar** a comprar una cosa a Girona o **lo** que sigui, tu **vies** d'agafar el tren. Doncs els que **naven** a treballar a Girona que vivien per **quí** dalt al carrer del Remei o **en el** cementiri o així, a vegades amb el tren en marxa **baixauen** abans d'arribar a l'estació, perquè **naua** a poc a poc. I quan **naues** a la **plaja hasta viem** de baixar a apretar el tren, perquè **naua** tant i tant ple.. La gent, és clar, a **l'istiu**, encara que a la **plaja** llavors no s'hi **naua** gaire, però sempre n'hi **via** que hi **nauen** i el tren **naua** tan ple i aquella costa de l'ou hi **via** una pujada i el tren xup xup i xup xup i xup xup, li costava de tirar.

Jo ja tenia un nen, una nena. Un dia que **viem** de comprar unes sabates vaig dir: "**Nirem** a Girona i **gafarem** el tren i **te** vull portar amb el tren" **xò** que el nen tenia tres anys, eh. I tinc una foto, de l'altre meu **nano** petit, un dia que al passeig **varen** posar-hi una màquina d'aquestes del tren, per exposició, i li vaig fer una foto a la xemeneia del tren. Però, bueno, **llavons** el tren va desaparèixer i **varen** sortir els **autocars**.

+I el tren per dins com era?

-Ah, eren uns vagons llargs, molt bé, eren uns vagons prou llarguíssims i era un banc, un banc a cada costat i **sevies**. I a darrera eren tot **ventanilles**, i si volies **agenolla-te en el** banc i mirar per la **ventanilla**, **poc que** ho podies fer, saps? I **llavons** hi **via** algun vagó que era de **carga**, d'aquests que eren per portar coses, saps? I **después** la màquina que **nava** amb carbó, normalment solia **nar** amb carbó.

+A part del camp i la casa has treballat d'alguna altra cosa? Vas començar a treballar a algun lloc?

-Jo vaig deixar l'escola als 14 anys i vaig treballar de pagesa a casa fins a disset. I **llavons** a disset **varem** venir a viure aquí al poble, **llavorens** hi **via** molta gent que venia aquí al poble, que van venir a viure aquí al poble. I **llavorens** vaig treballar de **sastressa**, de fer pantalons.

+Ho feies a casa teva?

-Sí, sí, això sí. Treballava per en Manolo Reiner i ho feia a casa, però de seguida **trebair** a casa no.. **me** rendia i me varen venir a buscar. Perquè en Tolosà, no sé si saps de qui et parlo, **ia** es mort pobret.. Però **bueno**, en Tolosà va posar una fàbrica, una empresa, de fer pell, de fer jaquetes de pell, jaquetes d'ante, jaquetes de pell girada, caçadores però d'aquestes gruixudes de pell, tot de pell, va posar una empresa de fer pell. I **io** vaig ser, a la primera setmana que va obrir, **io ia** vaig començar, vaig ser la segona. Va començar una noia i **llavons ia** vaig començar **io** i **vàrem** ser moltes. I, d'allò, i vaig **trebair** allà fins que em vaig casar. I sempre **vàrem** ser molt amics, eh.

+I us pagaven amb pessetes per hores o setmanal?

-No, era setmanal, **allavons** pagaven setmanal. Però és clar, jo **guanyaua** noranta-cinc pessetes em sembla, **re...** Clar, ara seria **encara no** un euro. Però és clar, **llavons** en aquell temps també tot.. L'entrada de la Sala Galà valia **dugues** pessetes.

+Era més barat.

-Clar, **io**, varen començar, **ia** moltes vegades ho he dit això, **varen** començar (les mitges eren gruixudes, **costauen** més barates, en aquell temps eren gruixudetes) i **varen** començar a sortir

les mitges de **nilon**, que deien, que eren més fines. “Oh, mama, que han sortit unes mitges...” I m’enrecordo que la **meua** mare **me** recordo que em va dir “Mira, **io** et donaré cinc pessetes cada diumenge (perquè **me donaua** perquè és clar si volies **nar** a beure **hasta** un got d’aigua, no sé com dir-t’ho), però has **d’ahorrar** (perquè al principi, per ser aquell temps, eren molt cares perquè **vien** sortit), però has **d’ahorrar** tu i comprar-te-les”, em va dir, la **meu** mare. I **llavons**, **con** si feia una carrera, s’hi feia un punt que **correvia**, el **portauem** aquí Cassà que hi **via** dones que **te** cosien els punts de mitja. Tu no saps ni de què et parlo d’això, però... (Ai, quina hora és? He d’anar a fer el dinar per **quella nana**). No, les mitges eren mitges normals, com **lo** que porteu també encara hi ha algunes noies que en porten ara de mitges. Però clar, ara si us **a** feu una enganxada i un forat canvieu la mitja, compreu unes altres. **Llavons** no, com que no podíem, hi **via** unes dones, hi **via** una gent aquí Cassà que ho sabien fer, pagant eh, hi **navem** i deies “ai **me s’ha fet** una carrera a la mitja” i **te** cosien els punts de la carrera. Tot això la **teua** àvia se n’ha d’enrecordar, d’això.

+Sí, segur que sí... I ja l’última cosa. Què t’hagués agradat ser; que abans m’has dit que t’hagués agradat continuar estudiant... T’hagués agradat treballar d’alguna cosa en concret o només estudiar per estudiar?

-**Io** no sé què **gués** fet... A mi m’agrada molt per exemple la història, m’agrada, per exemple, com ara, no ho sé... **Io gués** estudiat, **io gués** estudiat. Però no, perquè mira la meua germana gran també **gués** sigut **peluquera** i a pagès ens **tocaua** ser de pagès. Tenia una mà per fer pentinats, a mi me feia uns **monyos**, que bueno, molta mà tenia. **Io** no, **peluquera** no, ni pensar-hi, però **io gués** estudiat. Perquè també **me se donava**... podia estudiar, **gués** pogut estudiar. Mira, hi **via**, abans a La Salle, ho **varen** fer molt poc perquè ho vaig trobar una cosa molt mal feta, però que **varen** fer allà a la porta **varen** posar un **quadro** i **llà posauen** les més trempades, les que **travien** més bones notes, **te** feien portar una foto i **llavons** la penjava. I **io** ho trobava lletjíssim, perquè **pensaua** per què s’ha de veure, al final tots som iguals. Però **io** només és per dir-te que **io** també vaig estar en aquell **quadro**, vull dir que m’entraven les coses. No era excel·lent però, no sé... I tenia, bé ara **me** costa més parlar, **con** ets gran, però tenia molta facilitat per parlar.

+Parles molt bé, eh, no totes les àvies parlen així, perquè jo estic entenent tot el que em dius.

-No, perquè sempre m'ha agradat molt. **Io**, no sé, **io** com a ser professora, ia et dic, la història m'agrada molt.. no sé. **Gués** estudiat, no sé què **gués** estudiat...

+Per saber, també.

-Sí, per saber i per, no sé, per ser **algo** més. Osigui, **vui** dir, **io** a la vida... **Io** a vegades **hasta** ho dic **en els** meus nois, estic molt contenta de com he viscut, he tingut un home extraordinàriament, més bo no podia ser, més **maco**, era guapíssim **con** el vaig conèixer... I els nois no em puc queixar i les nétes i tot. Però m'hagués **gradat**, potser perquè veig el temps d'ara, eh, en aquell temps doncs **te** deien "a arrencar naps", perquè era a pagès, però m'hagués **gradat** fer alguna cosa més. Que **pode gués** fet la mateixa vida que he fet però amb una mica més de cultura, m'hagués **gradat**. Però això no vaig poder-ho fer, **io** quan vaig tenir catorze anys.. I encara vaig **nar a col·lègit** fins a catorze anys, que n'hi ha que no hi **nauen**, eh. Però mira, **vies** d'anar a treballar, però bueno, ha anat **aixís** i **io ia** estic contenta de la **meua** vida.

+Clar, una cosa no treu l'altra, però sí que la meua àvia també em diu que li hagués agradat ser mestra, per exemple.

-**Io** també... Estudiar, no sé què gués sigut, perquè mestra també m'agrada, moltes vegades ho he dit en aquestes **meues** netes, m'hagués **gradat** molt, però no sé exactament ara **dí-te** què **gués gafat**, però **gués** estudiat. Mira que vaig fer, **llavorens** aquí a La Salle, l'últim any que vaig fer era.. es deia **fer el comerç**, que era com ara fer el **batxiller** i en deien **fer el comerç**. Hi **varen ver** unes quantes que ho **varen fer**, d'aquestes que **varen poguer** estudiar una mica, i **io** vaig fer un any, perquè mira **m'agradaua** i vaig fer un any, eh, i la veritat que vaig treure molt bones notes. L'any abans et **vies** d'examinar per mirar si podies entrar, **io** no em vaig examinar i vaig dir que volia entrar i **me varen** examinar tot de cop, **vera** si podia entrar i **llavons** de l'**any de comerç** i de tot vaig treure molt bones notes. Osigui que **gués** pogut fer-ho però...

+Però no va poder ser.

-No va poder ser. Les circumstàncies són les que són i no ens hem de penedir mai de res, però sí que **pensut, io**, estudiar... **Io** per **xò** m'agraden els programes que veig aquesta gent tan

intel·ligenta, aquestes preguntes que saben contestar, que saben... Perquè **io** sempre he tingut, **vui** dir, i no m'ho dic **io**, però **vui** dir que he tingut reflexe de les coses, les he **vistes**. Tot això m'hagués **gradat**, però **bueno**, no ha pogut ser, ha sigut **aixís**, mira. Ara tinc unes nétes precioses i **ia** està.

+I tant, són ben maques.

-Bueno, t'he fet molt de mal de cap?

+No, m'ha anat perfecte, així que moltes gràcies per deixar-me parlar amb tu.